

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAI

Lieta Nr.2007-10-0102

Par likuma

**„Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada
7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas
līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu”
atbilstību Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija
deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”
preambulai un 9.punktam
un par
2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas un Krievijas robežlīguma
atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3.pantam**

**LATVIJAS REPUBLIKAS
MINISTRU KABINETA**

ATBILDES RAKSTS

Satura rādītājs

Ievads	3
I Robežlīguma noslēgšanas vēsture	4
II Pilnvarojuma likuma atbilstība Deklarācijas preambulai un 9.punktam	5
(1) Pilnvarojuma likums nav pretrunā esošs ar Neatkarības deklarācijas preambulā ietvertu Latvijas valstiskuma turpināšanās doktrīnu	5
(2) Pilnvarojuma likums nav pretrunā ar Neatkarības deklarācijas 9.punktu, jo šis punkts ir saistāms ar 1920.gada Latvijas – Krievijas Miera līguma 2.pantu, nevis 3.pantu	7
(3) Neatkarības deklarācijas 9.punkts neietekmē 1920.gada Miera līguma 3.panta juridisko spēku	8
(4) Ministru kabineta rīkojums parakstīt Robežlīgumu nav pretrunā ar Pilnvarojuma likumu	10
Ministru kabineta rīkojuma atbilstība EDSA Helsinku Nobeiguma aktam	10
III Robežlīguma atbilstība Satversmes 3.pantam	14
(1) Satversmes 3.panta iztulkojums	14
Abrenes vēsture	14
Satversmes 3.panta vēsturiskā interpretācija	17
Iespējamība salīdzināt Satversmes 3.panta tvērumu ar citu valstu konstitūcijām	22
Satversmes 3.panta gramatiskā jēga	24
Valsts robežu noteikšanas metode	26
Satversmes 3.panta darbības vide XX gs. beigās un XXI gs. sākumā	26
(2) Robežlīguma atbilstība Satversmes 3.pantam	32
(3) Robežlīgums fiksē starpvalstu robežu atbilstoši Satversmes 3.pantam	33
Robežu un teritoriālo izmaiņu noteikšana starptautiskajās tiesībās	34
Latvijas Republikas amatpersonas sistemātiski ir paudušas nemainīgu nostāju robežlīguma sakarā	37
Latvijas Republikas amatpersonu rīcība atbilda Latvijas ārējās un drošības politikas nostādnēm	39
IV Prasījums Satversmes tiesai	45

ievads

1.1. Ministru kabinets saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.gada 26.aprīļa lēmumu par lietas ierosināšanu un 2007.gada 27.aprīļa vēstuli Nr.1-04/80-pav sniedz atbildes rakstu 2007.gada 29.marta pieteikumam par likuma „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” atbilstību Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai un 9.punktam un par 2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas un Krievijas robežlīguma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3.pantam (turpmāk tekstā – Pieteikums; reģistrēts Satversmes tiesā 2007.gada 30.martā, reģ. Nr.34).

1.2. Ministru kabinets noraida gan Pieteikumā pausto prasību atzīt likumu „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” (turpmāk tekstā – Pilnvarojuma likums) par neatbilstošu Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” (turpmāk tekstā – Neatkarības deklarācija) preambulai un 9.punktam, gan prasību atzīt 2007.gada 27.martā parakstīto Latvijas un Krievijas robežlīgumu (turpmāk tekstā – Robežlīgums) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 3.pantam.

1.3. Ministru kabineta argumentācija atbildes rakstā strukturēta, izklāstot lietas faktiskos apstākļus un Robežlīguma noslēgšanas vēsturi, sniedzot pamatojumu Pilnvarojuma likuma atbilstībai Neatkarības deklarācijas preambulai un 9.pantam un Robežlīguma atbilstībai Satversmes 3.pantam, sākotnēji pievēršoties Satversmes 3.panta iztulkošanai un tam sekojoši pierādot Robežlīguma atbilstību šim Satversmes pantam.

I Robežlīguma noslēgšanas vēsture

Skat. Pielikumu uz 15 lpp. (konfidenciāls)

Pielikumā izklāstīta Latvijas un Krievijas robežlīguma noslēgšanas vēsture, sākot ar 1990.g. 4.maija Neatkarības deklarācijas pieņemšanu un beidzot ar Latvijas un Krievijas robežlīgumu ratificējošā likuma stāšanās spēkā 2007.gada 30.maijā.

Pielikumā uzskaitīti ar Latvijas un Krievijas robežlīguma noslēgšanu saistītie Latvijā un Krievijā pieņemtie tiesību akti un lēmumi, amatpersonu izteikumi, Latvijas delegācijai robežsarunām ar Krieviju dotie mandāti, to izpilde, Latvijas un Krievijas sarunu par robežlīguma noslēgšanu gaita, tajā radušies iespējamās rīcības varianti un to izvēle. Visi tiesību akti, sarunu protokoli, amatpersonu izteikumi sakārtoti hronoloģiskā secībā.

II Pilnvarojuma likuma atbilstība Neatkarības deklarācijas preambulai un 9.punktam

2.1. Likums „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” nav pretrunā ar Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulu un 9.punktu.

2.2. Pretruna starp apstrīdēto tiesību aktu un 1990.gada Neatkarības deklarāciju neveidojas, jo:

Pilnvarojuma likums nevis rada pretrunu ar turpināšanās doktrīnu, bet to turpina un akcentē;

Neatkarības deklarācijas 9.punkts ir interpretējams kopsakarībā ar 5.punktu, kā arī atbilstoši 1991.gada 21.augusta konstitucionālajam likumam „Par Latvijas Republikas valstisko statusu”;

Neatkarības deklarācijas 9.punkts neietekmē 1920.gada Miera līguma 3.panta juridisko spēku;

Ministru kabineta rīkojums parakstīt Robežlīgumu nav pretrunā ar Pilnvarojuma likumu.

(1) Pilnvarojuma likums nav pretrunā esošs ar Neatkarības deklarācijas preambulā ietverto Latvijas valstiskuma turpināšanās doktrīnu

2.3. Neatkarības deklarācijas preambula satur Latvijas neatkarības iegūšanas 1918.-1922.gadā īsu aprakstu (1.rindkopa), neatkarības zaudēšanas apstākļu un tā juridiskā novērtējuma aprakstu (2.-5.rindkopa) un izsaka Latvijas iedzīvotāju vēlmi atjaunot Latvijas neatkarību (6.-8.rindkopa). E.Levits skaidro, ka preambulai ir ne tikai

Neatkarības deklarācijas interpretatīva nozīme, bet tai ir arī politiska funkcija un tā liek pamatu Latvijas valstiskuma kontinuitātes doktrīnai.¹

„Praktiskas konsekvences no tā izriet, piemēram, attiecībā uz Latvijas valsts robežām, pilsonību, īpašumu u.t.t. Jebkura publisko institūciju rīcība, kas tieši vai netieši būtu pretrunā ar šo doktrīnu, būtu Neatkarības deklarācijas pārkāpums un tādēļ prettiesiska.”²

2.3.1. No minētā E.Levita viedokļa izriet, ka, lai Pilnvarojuma likums būtu pretrunā ar Neatkarības deklarāciju, tam ir jābūt pretrunā ar Latvijas turpināšanās doktrīnu. Jāatzīmē, ka Pilnvarojuma likums nevar būt pretrunā ar preambulā minētajiem vēsturiskajiem faktiem, var tikt apspriesta vienīgi Pilnvarojuma likuma atbilstība valstiskuma turpināšanās doktrīnai. Savukārt Pilnvarojuma likums, kurš ir izteikts vienā teikumā,³ satur tiešu norādi uz Latvijas valstiskuma nepārtrauktību. Nekas pieteikuma iesniedzēju argumentācijā neliecina, ka pilnvarojuma likums kā tāds apdraudētu Latvijas valstiskuma turpinātības doktrīnu.

2.3.2. Latvijas atkāpšanās no valstiskuma turpināšanās doktrīnas ir iespējama vai nu to tieši *expressis verbis* paužot, vai tā varētu tikt izsecināta no nepārprotamas, konsekventas un pastāvīgas valsts institūciju prakses. Pilnvarojums noslēgt starptautisko līgumu vai starptautiskā līguma noslēgšana pati par sevi neapdraud turpināšanās doktrīnas pastāvēšanu. Gluži otrādi, ja pilnvarojuma likumā valstiskuma turpināšanās ir vēlreiz un nepārprotami uzsvērta, likums ne tikai neatkāpjas no šīs doktrīnas, bet to konsekventi apliecina.

¹ Levits E. 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. 4.maijs. Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par Neatkarības deklarāciju. Dr.habil.Tālava Jundža redakcijā. – Rīga: Fonds Latvijas Vēsture, 2000. - 54.-57.lpp.

² Turpat. - 57.lpp.

³ Pamatojoties uz Latvijas Republikas Augstākās padomes 1991.gada 21.augustā pieņemto Latvijas Republikas konstitucionālo likumu “Par Latvijas Republikas valstisko statusu”, kā arī ņemot vērā starptautiski atzīto Latvijas Republikas valstisko nepārtrauktību, pilnvarot Ministru kabinetu parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu.

2.3.3. Latvijas valstiskuma turpināšanās doktrīnu neietekmē arī saskaņā ar pilnvarojuma likumu parakstītais Robežlīgums. Teritoriālo izmaiņu gadījumā jautājums par valstiskuma turpināšanos vai valsts tiesību pēctecību tiek risināts ne tikai ar atjaunotās vai jaunizveidotās valsts deklarācijām vai atsevišķām darbībām, bet gan to vislielākajā mērā ietekmē citu starptautisko tiesību subjektu valstiskuma turpinātības vai pēctecības atzīšana vai neatzīšana.⁴

2.3.4. No minētā izriet, ka pilnvarojuma likums nav pretrunā Neatkarības deklarācijas preambulai ne tieši, ne netieši.

(2) Pilnvarojuma likums nav pretrunā ar Neatkarības deklarācijas 9.punktu, jo šis punkts ir saistāms ar 1920.gada Latvijas – Krievijas Miera līguma 2.pantu, nevis 3.pantu

2.4. Nav pamatots apgalvojums, ka Neatkarības deklarācijas 9.punkts, kurš satur atsauci uz 1920.gada Miera līgumu, ietver sevī arī norādi uz Miera līguma 3.pantu,⁵ kurš noteica Latvijas un Krievijas starpvalstu robežu. Pieteikuma iesniedzēji atsaucas uz E.Levita komentāru Neatkarības deklarācijas 9.punktam, taču vienīgais kas norāda uz 9.punkta saistību ar robežu jautājumu, ir E.Levita izteiktais viedoklis, ka: „9.punkts ir sevišķi svarīgs Abrenes jautājuma risināšanai”.⁶ Ņemot vērā, ka neviens cits avots šādu interpretāciju neatbalsta, ir uzskatāms, ka šis E.Levita viedoklis ir tapis komentāra rakstīšanas brīdī, nevis Neatkarības deklarācijas sagatavošanas laikā. Avoti, kuri atspoguļo Neatkarības deklarācijas tapšanas vēsturi, neliecina, ka 1990.gada martā Neatkarības deklarācijas autori vēlējās saistīt 9.punktu ar visu Miera līguma saturu, jo no vispārīgā „Miera līgums”, kas tika minēts sākotnējā Neatkarības

⁴ Lerhis A., Ziemele I. Baltijas valstu neatkarības atgūšanas starptautiski tiesiskie aspekti, Dokumenti par Latvijas valsts starptautisko atzīšanu, neatkarības atjaunošanu un diplomātiskajiem sakariem, Nordik, 1999, 206.-210.lpp.; Brownlie I. Principles of Public International Law. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – p.82.

⁵ Par starptautisko līgumu un 1920.gada Miera līguma noteikumu dalāmību skat. Lejnietis M. Par Latvijas – Krievijas miera līguma spēkā esamību. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds, 2006.gada 11.jūlijs, Nr.27 (430).

⁶ Levits E. 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. 4.maijs. - 64.lpp.

deklarācijas 9.punktā, galējā variantā tas saistīts ar „kurā uz mūžīgiem laikiem ir atzīta Latvijas neatkarība”.⁷ Neatkarības deklarācijas 9.punkts tekstā ir sasaistīts tikai ar Miera līguma 2. pantu, tādejādi harmoniski pieskaņojoties Neatkarības deklarācijas 5.punktam, kurš noteica pārejas periodu Latvijas Republikas valsts varas *de facto* atjaunošanai. Vēl jo vairāk – Miera līguma 2. pants ir stabils un mūžīgs, taču 3. pants, runājot par divpusējām attiecībām, ir potenciāli grozāms. Tādejādi Neatkarības deklarācijas 9. un 5.punkts saistībā ar Miera līguma 2.pantu ir lasāms sekojoši:

„Pārejas perioda laikā ir jāatjauno Latvijas Republikas *de facto* neatkarība, risinot šo jautājumu sarunu ceļā ar PSRS un pamatojoties uz 1920.gada Miera līguma 2.pantā pausto Krievijas atteikšanos no Latvijas uz mūžīgiem laikiem”.

2.4.1. Šāda 9.punkta interpretācija izriet arī no 1991.gada 21.augusta Konstitucionālā likuma „Par Latvijas Republikas valstisko statusu”, kura preambulā Latvijas Republikas Augstākā Padome deklarē:

„...ir beigušas pastāvēt PSRS konstitucionālās valsts varas un pārvaldes institūcijas un nav iespējams realizēt 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 9.punktu par Latvijas Republikas valstiskās neatkarības atjaunošanu sarunu ceļā”.⁸

2.4.2. Lai arī likuma 2.pants par spēkā neesošu pasludina tikai Neatkarības deklarācijas 5.punktu, no likuma preambulas skaidri izriet Augstākās Padomes viedoklis, ka 9.punkts ir tikai 5.punkta izpildes mehānisms.

(3) Neatkarības deklarācijas 9.punkts neietekmē 1920.gada Miera līguma 3.panta juridisko spēku

2.5. 1920.gada Latvijas – Krievijas Miera līguma minēšana 1990.gada 4.maija Neatkarības deklarācijā nepiešķir ne Miera līgumam kopumā, ne atsevišķām tā

⁷ Kusiņš G. 4.maija Deklarācijas tapšana – no idejas līdz balsojumam. 4.maijs. – 75.lpp.

⁸ Skat. arī Ziemeļe I. 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. 4.maijs. - 87.lpp.

normām konstitucionālu raksturu. 1920.gada Miera līgums Latvijas ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijā ir līdzvērtīgs citiem Latvijai saistošiem starptautiskiem līgumiem. Latvijas Republikas valdība ir tiesīga slēgt jaunu starptautisko līgumu, un Latvijas Republikas Saeima ir tiesīga ratificēt šādu jaunu līgumu arī tad, ja tas groza vai papildina iepriekšējā līguma nosacījumus.

2.5.1. Pieteikuma iesniedzēji uzsver, ka, kamēr nav atcelts Neatkarības deklarācijas 9.punkts, „Latvija visas līgumattiecības ar Krieviju var veidot vienīgi tā, ka jaunākie līgumi nav pretrunā ar 1920.gada Miera līgumu.”⁹ Ministru kabinets neapstrīd pieteicēju viedokli, ka 1990.gada Neatkarības deklarācijai vai vismaz noteiktiem tās punktiem ir vai vismaz bija konstitucionāls rangs Latvijas tiesību sistēmā.¹⁰ Ministru kabinets uzskata, ka atsauce uz citu ārējo normatīvo aktu konstitucionāla ranga normā, nepadara arī šo normu par konstitucionālu. Piemēram, Latvijas Republikas Satversmes 45.pants, paredzot Valsts prezidenta apžēlošanas tiesības, norāda uz īpašu likumu, kurš regulē apžēlošanas procedūru. Satversmes 85.pants savukārt norāda uz likumu, kurš regulē Satversmes tiesas kompetenci. Ne Apžēlošanas likums¹¹, ne Satversmes tiesas likums¹² tāpēc, ka uz tiem ir norāde Satversmē, nav kļuvuši par konstitucionāla ranga likumiem.

2.5.2. Ņemot vērā, ka Neatkarības deklarācijas 9.punkts nepiešķir un nevar piešķirt konstitucionālu statusu 1920.gada Miera līgumam vai atsevišķām tā normām, jauna starptautiskā līguma noslēgšana par jautājumu, kurš regulēts iepriekš noslēgtā starptautiskā līgumā, nav antikonstitucionāla un ir pieļaujama.

2.5.3. Ministru kabinets uzskata, ka Neatkarības deklarācijas 9.punktā dotais uzdevums interpretējams plašāk, nekā to dara Pieteikuma iesniedzējs.

„[Deklarācija] nebūt neuzliek Latvijas valstij absolūtu pienākumu ne vismazākajā mērā neatkāpties no Miera līguma. Pirmkārt, atsauce uz Miera līgumu ir jālasa kontekstā ar nākamo palīgteikumu, kurš akcentē apstākli, ka Miera līgumā ir atzīta

⁹ Pieteikuma 6.1.punkts.

¹⁰ Pieteikuma 4.1.punkts.

¹¹ Latvijas Vēstnesis, 1998.gada 7.jūlijs, Nr.198 (1259).

¹² Latvijas Vēstnesis, 1996.gada 14.jūnijs, Nr. 103 (588).

Latvijas valsts neatkarība. Tādēļ Miera līgums šajā gadījumā ir jāizprot tikai kā normatīvais ietvars vienai tēzei – par Latvijas valsts neatkarību. Otrkārt, vienīgais Neatkarības deklarācijas uzliktais pienākums ir “attiecības [...] veidot saskaņā [ar Miera līgumu]”, nevis katrā konkrētā jautājumā pilnībā sasniegt Miera līgumā noteiktās normas. Atbilstoši šai interpretācijai Neatkarības deklarācija tikai ieskicē vispārīgo sarunu stratēģiju, atsevišķos gadījumos atstājot plašu rīcības brīvību, jo “pienākums vest sarunas nenozīmē pienākumu sasniegt vienošanos”.¹³ Tādēļ no Neatkarības deklarācijas izrietošais pienākums ir izpildīts, jo Latvija vispārīgajā attiecību veidošanas un sarunu vešanas procesā ir vadījusies pēc Miera līguma pamatprincipiem”.¹⁴

(4) Ministru kabineta rīkojums parakstīt Robežlīgumu nav pretrunā ar Pilnvarojuma likumu

Ministru kabineta rīkojums parakstīt Robežlīgumu nav pretrunā ar Pilnvarojuma likumu un valstiskuma turpināšanos, jo tas sasaucas ar 1975.gada EDSA Helsinku Nobeiguma aktā minētajiem principiem un valstu deklarācijām par Nobeiguma akta izpratni.

Ministru kabineta rīkojuma atbilstība EDSA Helsinku Nobeiguma aktam

2.6. EDSA Helsinku Nobeiguma aktā nostiprinātais robežu negrozāmības princips atzīst *status quo* robežas par negrozāmām. Tajā pašā laikā tiek vienprātīgi atzīts, ka robežas, kas izveidotas, pārkāpjot starptautiskās tiesības, netiek aizsargātas ar robežu negrozāmības principu, un negrozāmība neizslēdz robežu grozīšanu uz savstarpējas

¹³ Railway Traffic Between Lithuania and Poland, PCIJ, Ser. A/B no.42, p.116.

¹⁴ Paparinskis M. Maisot tiesisko “spageti bļodu”. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds. 2007.g. 30.janvāris, Nr.5(458).

vienošanās pamata.¹⁵ Tātad, pat, ja starptautiski Latvijas Republika un Krievijas Federācija Robežlīguma parafēšanas un parakstīšanas brīdī jau bija atzītas par suverēnām valstīm to *de facto* robežās, tas neizslēdz iespēju abām valstīm vienoties par suverenitātes īstenošanas tiesībām un leģitimitāti pār kādu konkrētu teritoriju.

2.6.1. Ministru kabinets piekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim, ka Rietumvalstis, parakstot Helsinku nobeiguma aktu, neaizmirs Baltijas valstu jautājumu un pauda nostāju, ka neviena okupācija vai teritorijas iegūšana, pārkāpjot starptautiskās tiesības, netiks atzīta kā likumīga. Taču jāatzīmē, ka Ministru kabinets, atsaucoties uz Helsinku Nobeiguma aktu, nav paudis savu piekrišanu Krievijas Federācijas izpratnei par šo dokumentu. Tieši pretēji, Ministru kabinets atsaukšanos uz Helsinku Nobeiguma aktu interpretē kā atsaukšanos uz Rietumvalstu deklarācijām, kas tika paustas līdz ar Helsinku nobeiguma akta pieņemšanu un uzsvēra Baltijas valstu tiesības atjaunot savu valstiskumu un vienoties par robežām ar kaimiņvalstīm. Kā Dž.Fords teica savā runā Helsinkos 1975.g. 1.augustā, EDSA Helsinku Nobeiguma aktā paustie principi apliecina starpvalstu attiecību pamatprincipus, tajā skaitā iespēju grozīt robežas miermīlīgiem līdzekļiem.¹⁶ Nevienas robežas negrozāmību nevar noteikt uz mūžīgiem laikiem, suverēnu valstu tiesības ir slēgt jebkurus starptautiskus līgumus, tajā skaitā arī par teritoriju un robežām.

2.6.2. Vairākas valstis aizstāvēja Latvijas, Lietuvas un Igaunijas kontinuitāti, neskatoties uz to, ka to teritorijas tobrīd kontrolēja cita valsts, tā piemēram: Beļģijas Ārlietu ministrija 1975.gada 4.augustā paziņoja, ka Beļģija nav atzinusi Igaunijas, Latvijas un Lietuvas aneksiju, un Beļģijas piedalīšanās EDSA Helsinkos Nobeiguma dokumenta parakstīšanā nemaina šo nostāju, jo Beļģija var atzīt robežu maiņu tikai īpašas vienošanās gadījumā.¹⁷

¹⁵ 1975.gada Helsinku Eiropas drošības un sadarbības apspriedes Nobeiguma akta Deklarācija par principiem, pēc kādiem dalībvalstis vadīsies savstarpējās attiecībās. Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. – Rīga: AGB, 2000. – 108.lpp.

¹⁶ Speech by Gerald R.Ford. Helsinki, 1 August 1975. – pieejams <http://www.ena.lu/mce.cfm> [aplūkots 2007.gada 24.maijā].

¹⁷ Dokumenti par Latvijas valsts starptautisko atzīšanu, neatkarības atjaunošanu un diplomātiskajiem sakariem. 1918-1998. – Rīga: Nordik, 1999. – 152.lpp.

Francijas prezidents V.Žiskārs d'Estēns 1975.gada Helsinku apspriedes Nobeiguma akta parakstīšanas laikā norādīja, ka parakstītie dokumenti nenozīmē Francijas nostājas izmaiņas – Francija nekad nav atzinusi Baltijas valstu aneksiju.¹⁸

Kanādas valdība periodiski apstiprināja teritoriju iekarošanas neatzīšanas politiku un turpināja to attiecināt uz Baltiju. Kanāda nemainīgi paudusi, ka vienas valsts vardarbīga iekļaušana otrā valstī ir pretrunā ar starptautiskajām tiesībām. Kanādas ārlietu ministrs Dž.Č.Klārks 1985.gada martā atgādināja, ka šī pozīcija tika īpaši izskaidrota Helsinku Nobeiguma akta parakstīšanas laikā.¹⁹

1975.gada 13.novembrī ASV Kongresa Pārstāvju palāta pieņēma rezolūciju, kurā deklarēja, ka ASV turpina atzīt suverēnas un neatkarīgas Baltijas valstis. Rezolūcija norādīja, ka Helsinku apspriedes Nobeiguma akts nav ietekmējis ASV neatzīšanas politiku attiecībā uz padomju aneksiju. 1976.gada 26.jūlijā ASV Senāts vienbalsīgi pieņēma rezolūciju Nr.319. Tā noteica, ka EDSA Helsinku Nobeiguma akts nekādā veidā nemaina ASV ilgstoši realizēto politiku par Padomju Savienības īstenotās triju Baltijas valstu nelikumīgas sagrābšanas un aneksijas neatzīšanu.²⁰

2.6.3. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Ministru kabinets, atsaukdami uz Helsinku Nobeiguma aktu, rīkojies neatbilstoši valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīnai un apšaubījis Latvijas valsts atjaunošanu. Tajā pašā laikā starptautisko tiesību doktrīna neparedz, ka valsts kontinuitātei un atjaunošanai būtu nepieciešamas stingri noteiktas robežas. Valstiskuma kontinuitātē teritorijai ir nozīme tiktāl, ciktāl valstij vispār ir teritorija, lai savas suverēnās tiesības īstenotu. Robežām valsts atjaunošanas brīdī nav jābūt galīgi noteiktām. Kamēr vien valstij ir teritorija, kuru tā kontrolē, pat pirms robežu demarkācijas ar kaimiņvalstīm, tā var tikt atzīta no citu valstu puses.²¹ Starptautiska atzīšana savukārt ir viens no valsts pastāvēšanas priekšnosacījumiem, lai tā varētu īstenot savas intereses starptautiski.

¹⁸ Dokumenti par Latvijas valsts starptautisko atzīšanu, neatkarības atjaunošanu un diplomātiskajiem sakariem. 1918-1998. – 152.lpp.

¹⁹ Turpat.

²⁰ Turpat.

²¹ Shaw M.N. International Law, 5th ed. Cambridge University Press, p.179.

2.7. Ņemot vērā iepriekš minēto, ka Pilnvarojuma likums nav pretrunā esošs ar Neatkarības deklarācijas preambulā ietverto Latvijas valstiskuma turpināšanās doktrīnu, ka Pilnvarojuma likums nav pretrunā ar Neatkarības deklarācijas 9.punktu un ka Neatkarības deklarācija nepiešķir konstitucionālu spēku ne 1920.gada Miera līgumam kopumā, ne arī atsevišķām tā normām, Ministru kabinets lūdz atzīt likumu „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” par atbilstošu Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai un 9.punktam un atbilstošo pieteicēju prasījumu noraidīt.

III Robežlīguma atbilstība Satversmes 3.pantam

(1) Satversmes 3.panta iztulkojums

3. 2007.gada 27.marta Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par Latvijas un Krievijas valsts robežu nav pretrunā ar Satversmes 3.pantu vai tam neatbilstošs.

3.1. Ministru kabinets uzskata, ka Satversmes 3.pants jātulko Abrenes vēstures un 3.panta tapšanas vēsturiskajā kontekstā, pielietojot arī gramatisko iztulkošanas metodi, sistēmisko metodi un teleoloģisko metodi, skatot Satversmes 3.panta mērķi un jēgu šodien. Izvērtējot Satversmes 3.panta tvērumu no minētajiem apstākļiem, Ministru kabineta ieskatā šīs tiesību normas būtība un regulējums aptver trīs elementus – pirmkārt, tā laika politiskā mērķa īstenošanu, proti, Latvijas valsts kā 4 etnogrāfisko (latviešu tautas apdzīvoto) novadu vienota veseluma izveidi; otrkārt, no pirmā atvasināmu nosacījumu, ka nevienam no novadiem nav piešķirams īpašs statuss (piemēram, autonomas teritorijas statuss, kā tolaik vēlējās Latgales pārstāvji) un, treškārt, metodoloģiju, kā šo novadu ārējās robežās valsts nosaka (proti, izmantojot starptautisko tiesību instrumentus - līgumus). Minēto tēzi apliecina turpmāk norādītie argumenti.

Abrenes vēsture

3.2. Pirms Satversmes 3.panta vēsturiskās iztulkošanas un Satversmes sapulces darba analīzes Ministru kabinets uzskata par lietderīgu īsi izklāstīt **Abrenes vēsturi**.

3.2.1. “Nepastāv šaubas, ka 13.gadsimta sākumā Abrenes teritoriju apdzīvoja latgaļu ciltis. Vācu ekspansija Baltijā vēsturiski radīja Abrenes problēmas priekšnoteikumus. Abrene neatradās ordeņa un Rīgas arhibīskapa interešu lokā, vai arī, ja arī atradās, tie nespēja nodrošināt šīs teritorijas aizsardzību pret nonākšanu senkrievu varā. Tās sākumu var iezīmēt ar 13.gadsimta otro desmitgadi, zināmu apogeju sasniedzot 1218.gadā, kad tika nodedzināta Abrenes senlatviešu pils. Krievu regulāro sirojumu

rezultātā 1224.gadā Abrenes teritorija nosliecas par labu vāciešu varas atzīšanai, atdodoties Rīgas arhibīskapa aizbildniecībā. Tomēr acīmredzami Abrenes latgaļi nepareizi izvēlējās senjoru, jo Rīgas arhibīskapam nebija pietiekama spēka šīs teritorijas pilnvērtīgai apsardzībai. Turklāt šai laikā jau sāk iezīmēties pretrunas starp bīskapu un ordeni, kā rezultātā Abrene kļūst par spēcīgu pieņemamo Krievzemes kņazistu interešu objektu.”²²

“1431.gadā krievi triecienā iebruka Kacēnu un Augšpils apvidos un uzbūvēja tur labi nocietinātu cietoksni, kuru nosauca par Višgorodu. 1481.gadā Maskavas, Pleskavas un Novgorodas apvienotie spēki iekaroja Abrenes apriņķa atlikušās daļas un piespieda vietējos iedzīvotājus atteikties no katoļticības un pievienoties pareizticīgajai baznīcai. Ar šo brīdi uz ilgiem laikiem tiek novilkta robeža starp Abrenes teritoriju un pārējo Latviju. Abrene vēsturiski nav ietilpusi Livonijas valstiņu konfederācijas teritorijā un līdz pat 1920.gada Miera līgumam tā ir piederējusi Krievijai.

Abrene ietilpa Pleskavas guberņā, kā rezultātā mūsdienās Krievijas presē izskanējuši pārmetumi, ka Ļeņins savulaik Latvijai ir atdevis vēsturiski krievisku apgabalu (“*исконно русская земля*”). Tomēr Krievijas impērijas administratīvajam iedalījumam, izveidojoties Latvijas valstij, bija maza nozīme, jo Latvija veidojās nevis atšķēloties noteiktām guberņām, bet gan pašnosakoties latviešu nācijai. Latvijas Republikas proklamēšanas aktā šis apstāklis tika īpaši uzsvērts – “Latvija – apvienota etnogrāfiskās robežās (Kurzeme, Vidzeme un Latgale)”. Līdz ar to Latvijas valsts robežas noteica areāls, kādā dzīvoja latviešu nācija. Pārsvārā šis areāls sakrita ar Krievijas impērijas guberņu un apriņķu robežām, bet noteiktos punktos veidojās neatbilstība. Tā rezultātā notika robežu koriģēšana ar kaimiņvalstīm, piemēram, no Lietuvas apmaiņā pret Palangu, kur pārsvārā dzīvoja lietuvieši, tika iegūts Aknīstes miests.”²³

„Teritorijas korekcijai ar Padomju Krieviju tomēr bija nelielas īpatnības. Ar 1920.gada 11.augusta miera līguma 3. pantu, kur noteikta savstarpējā valstu robeža,

²² Pleps J. No Satversmes puses uz Abreni raugoties. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds. 2005.g. 14.jūnijs, Nr.22 (377).

²³ Turpat.

Latvijai tika piešķirta Abrenes teritorija. Galvenā šī teritoriālā ieguvuma iezīme saistījās ar to, ka Latvijas puse to neuzskatīja par latviešu apdzīvotu teritoriju, kurai vajadzētu pašnoteikties kopā ar pārējām Latvijas daļām. Tā memorandā miera konferencei ir norādīts – “Pitalova Pleskavas guberņā jāpievieno Latvijai. Tas ir 9 kilometrus no Latgales stāvošs apgabals. Tā ir veca latviešu zeme, kaut gan iedzīvotāju vairums viņā ir krievi. Šās stacijas pievienošana Latvijai ir nepieciešama tāpēc, ka latviešu Rīgas – Ramockas – Sitas – Pitalovas un Daugavpils – Rēzeknes – Pleskavas dzelzceļa līnijas še sastopas un ka, pievienojot Pitalovu Krievijai, satiksme starp Vidzemi un Latgali tiek pārtraukta”. Prasībai par Abrenes iegūšanas nepieciešamību nebija vis nacionāli, bet gan ekonomiski apsvērumi – Latvijai šī apdzīvotā vieta bija vajadzīga kā stratēģisks satiksmes mezgls, nevis kā latviešu apdzīvota teritorija. Lai gan tajā pašā memorandā norādīts, ka Latvijas etnogrāfiskās robežas pārsniedz administratīvās robežas arī Pleskavas guberņā, latviešiem apdzīvojot “šauru zemes strēmeli gar Vidzemes robežu uz rītiem no Baltinavas starp Ludzas apriņķa robežu un Petrogradas – Varšavas dzelzceļu, starp Korsovkas un Pitalovas stacijām”.

„Pēc Pitalovas iekļaušanas Latvijas teritorijā, tā tika pārdēvēta par Jaunlatgali un kļuva par apriņķa pilsētu. Abrenes nosaukums tai tika piešķirts tikai 1938.gadā, kad Kārļa Ulmaņa režīms, kļūstot arvien nacionālāks, sāka apkarot Latgales atšķirības no pārējām Latvijas daļām.”²⁴

“Abrenes iekļaušana (*oriģinālā – nodošana*) Krievijas Federācijā tika īstenota 1944.gadā, kad Latvijas teritorija vēl pilnībā nebija nonākusi padomju kontrolē un padomju Latvijas valdība bāzējās Daugavpilī. Saskaņā ar padomju oficiālo versiju 1944.gada vasarā Augšpils, Kacēnu un Linavas iedzīvotāju pārstāvji griezās pie Latvijas PSR Augstākās padomes prezidija ar lūgumu pievienot viņu apdzīvotos pagastus Krievijas PFSSR. Uz šī ierosinājuma pamata 1944.gada 22.augustā Latvijas PSR Augstākās padomes prezidijs vērsās pie PSRS Augstākās padomes ar lūgumu veikt Abrenes un tai piegulošo pagastu iekļaušanu Krievijas PFSSR. 1944.gada 23.augustā PSRS Augstākā padome atsaucās uz šo lūgumu, pieņemot dekrētu “Par Pleskavas apgabala izveidošanu KPFSR sastāvā”. Tas bija formālais (*oriģinālā –*

²⁴ Turpat.

tiesiskais) pamats teritoriālo izmaiņu veikšanai. 1944.gada 7.septembrī attiecīgo lēmumu pieņēma Latvijas PSR Augstākās padomes prezidijs, kas tika apstiprināts Latvijas PSR Augstākās padomes sesijā 1944.gada 5. – 6.oktobrī.²⁵

(skatīt arī izklāstu 3.3.6.5.punktā zemāk)

3.2.2. Līdz ar to laika posmā no 1482.gada līdz 1920.g. Abrene ir ietilpusi Krievijas kontrolētajā teritorijā, bet no 1920.g. pār to jurisdikciju īstenoja Latvija.

3.2.3. Lai gan nav pieejami tautas skaitīšanas rezultāti Abrenes apriņķī 20.gs. 20.gados, tautskaites laikā 1935.g. Abrenes apriņķī noteica sekojošu iedzīvotāju etnisko sastāvu: 60 145 latvieši, 45 885 krievi, 1558 ebreji un 648 baltkrievi. Tomēr etniskais sastāvs krasi atšķiras abās pusēs no Viļakas. Abrenes austrumu daļā latvieši etniski bija mazākumā: 17% Kacēnu pagastā, 5% Linavas pagastā, 32% Purvmalas pagastā, 5% Augšpils pagastā, un 4% Gauru pagastā, turpretī 71% Šķilbēnu pagastā un 91% Viļakas pagastā. Abrenes pilsētā dzīvoja 1242 iedzīvotāju, no tiem 484 latvieši.²⁶

3.2.4. Iepriekš izklāstīto faktu dēļ vēsturisku pamatojumu nerod Abrenes kā latviešu etnogrāfiskas zemes piederība Latvijas valstij.

Satversmes 3.panta vēsturiskā interpretācija

3.3. Pievēršoties Satversmes 3.panta **vēsturiskajai iztulkošanai**, jānorāda, ka nav pamatota Pieteikuma iesniedzēja atsauce uz deputāta A.Berga priekšlikumu 1921.gada 28.februāra Satversmes sapulces sēdē, jo šis priekšlikums par Satversmes 3.panta redakciju netika ņemts vērā. Līdz ar to nav pamatoti uzskatīt, ka ar šo priekšlikumu tiek izskaidrota likumdevēja griba. Par likumdevēja gribu ir uzskatāma tā tiesību akta redakcija, kuru likumdevējs ir pieņēmis, un Satversmes gadījumā tas ir kopš 1922.gada 15.februāra spēkā esošais Satversmes 3.pants. Tāpat kā šobrīd Saeimas deputātu priekšlikumi likumprojekta apspriešanas gaitā, piedāvājot tiesību

²⁵ Pleps J. No Satversmes puses uz Abreni raugoties. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds. 2005.g. 14.jūnijs, Nr.22 (377).

²⁶ Salnītis V., Skujenieks M. Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1935.gadā. - Rīga: Valsts statistikas pārvalde, 1939. - 335.lpp.

aktu redakcijas, kuras pārējie Saeimas locekļi noraida, netiek uzskatīti par likumdevēja gribu.

3.3.1. Satversmes 3.panta mērķis novērst (vai apgrūtināt) iespējamu Latgales atdalīšanos ir vēsturiski pamatots. Šāds pamatojums rodams gan Satversmes sapulces sēžu stenogrammās, gan vēsturnieku monogrāfijās.

3.3.1.1. Satversmes sapulcē teiktās Latgales partijas politiķu runas, kurās mēģināts atspēkot bažas par Latgales separātiskajām vēlmēm²⁷, tikai vēlreiz apliecina to, ka šādas bažas ir bijušas. To apliecina kaut vai F.Kempa teiktais Satversmes sapulces IV sesijas 8.sēdē 1921.gada 5.oktobrī, liekot priekšā Satversmes I nodaļā ievest papildu pantu „*Latgale bauda apgabala pašvaldības tiesības, kuras nosakāmas ar atsevišķu likumu*”: „*Varbūt tie valstiski domājošie ierēdņi baidās no izdaudzinātā latgaliešu separātisma*”.²⁸

3.3.1.2. Šajā pašā sēdē pēc F.Kempa runājušais V.Zāmuels to apstiprina:

„Viņš izteic aksiomu, ka separātisma Latgalē nav. To pašu esot apgalvojis arī ministru prezidents. Gribētos ticēt, ka tiešām Latgalē separātisma nav, jo to apgalvo tiklab latgaliešu, kā valdības priekšstāvji. Bet savāda lieta ir tā, ka tiklīdz uzstājas latgalieši un sevišķi no bloka, kas apvieno galējo latgaliešu kreiso un labo spārnus, tad viņiem vienmēr jāpiemetina, ka atdalīšanās no Latvijas nav domājama. Man jācitē tas franču teiciens, ka atvainojas tikai tas, kurš jūtas vainīgs”.²⁹

²⁷ Ar jēdzienu „autonomija” saprotama nācijas politiska neatkarība, tiesības un iespējas pašvaldībai (*self-government*). Noliegums politiskai ietekmei no ārējas varas. Ar separātismu savukārt saprotama vēlme atdalīt zemes vai reģionu no valsts, kas pār to valda. Separātistu kustība savukārt parasti nozīmē sociālu kustību, kas konkrētai cilvēku grupai tiecas iegūt autonomiju no valdošās politiskās institūcijas, zem kuras tie cieš.

²⁸ Satversmes I daļas lasīšana pa pantiem. IV.sesijas 8.sēde 1921.g. 5.oktobrī.

²⁹ Turpat.

3.3.1.3. Turklāt tieši Satversmes sapulcē pastāvošās bažas par latgaliešu separātismu atspoguļojas Fr.Trasuna teiktajā: „Jūs aizvien baidāties no latgaliešu separātisma”.³⁰

Savukārt J.Pabērzs informējis:

„Ja mēs atminamies izgājušās Satversmes sapulces vēlēšanas, tad mums nāk prātā tie lozungi, ar kuriem atsevišķas partijas gāja vēlēšanās. Un tie lozungi bija tādi: Kempa un kristīgie prasīja autonomiju Latgalei, un tā autonomija lai pastāvētu iekš tam, ka Latgalei ir sava Saeima, savas ministrijas utt. Es nedomāju, ka mūsu kristīgie un Kempa kungs būtu mainījuši savas domas un negribētu plašu autonomiju, bet gribētu būt mierā ar to stāvokli, kāds tagad ir, ka Latgale bauda pašvaldības tiesības. Zem Kempa kunga lakoniskā priekšlikuma ir noslēpts kas cits. Te ir plašāka pašvaldība, t.i., autonomiju.”³¹

3.3.1.4. Šādu diskusiju izvērtēšanās apliecina to, ka ar Satversmes 3.pantu Satversmes sapulces locekļi vēlējās nodrošināties, lai šīs bažas nepiepildītos, apvienojot visus četrus Latvijas novadus vienotā valstī, tādējādi nepieļaujot neviena no tiem autonomiju vai atdalīšanos. Ļoti svarīgs Satversmes 3.panta sakarā ir debatēs par to M.Skujenieka teiktais: „Komisijas nolūks bija atzīmēt to, ka Latvijas valsts sastādās no 4 vecām Latvijas zemēm: Vidzemes, Kurzemes, Latgales un Zemgales”.³²

3.3.1.5. F.Kempa šīs sarunas kontekstā rezumēja:

„Pēc visām šīm runām man jākonstatē, ka par plašāku autonomiju izsakās 6 vai 7, bet šaurāku autonomiju 13 latgalieši. Kungs Pabērzs nenoliedza to, ka viņu programmā iet runa par guberņas pašvaldību; tas arī ir zināmā mērā autonomija.[...] Jāatzīmē vēl viens apstāklis, ko Pabērza kungs grib noslēpt, tas ir, ka latgalieši nekad nebūtu izsacījušies par pašvaldību, kā tikai tanī minētā kongresā, kad Latvija vēl nebija patstāvīga valsts. Man jāaizrāda, ka pērnā gadā marta vai februāra mēnesī, dienu

³⁰ Satversmes I daļas lasīšana pa pantiem. IV.sesijas 8.sēde 1921.g. 5.oktobrī.

³¹ Turpat.

³² Satversmes I daļas lasīšana pa pantiem. IV.sesijas 7.sēde 1921.g. 4.oktobrī.

es neatceros, sapulcē, kurā Kindzuļa kungs bija par priekšsēdētāju, 3 apriņķu zemju delegāti, ar pilnvarām, 3 dienas no vietas sprieda un nosprieda, ka Latgalei ir vajadzīga plaša autonomija. Tā tad tautā tā ideja ir dzīva un ja mēs runājam par to, tad tā vai citādi atspoguļojam tautas balsi un, es domāju, diezgan pareizi.”³³

3.3.1.6. Uz Satversmes sapulces locekļu bažām par Latgales separātismu atsaucas arī Ā.Šilde:

„Voldemārs Zāmuels un citi Satversmes sapulces locekļi tomēr saskatīja latgaliešu autonomijas prasībās separātisma tieksmes”, atsauci šādam secinājumam dodot uz Satversmes sapulces stenogrammām.³⁴

3.3.1.7. Pieteikuma iesniedzējs atsaucas arī uz M.Skujenieka tajā pašā Satversmes sapulces sēdē teikto, ka ar Satversmes 3.pantā minēto nav domāts, ka starptautiskie līgumi varētu grozīt Latvijas valsts robežas. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Satversmes 3.pantā ir nostiprināta Latvijas teritorija kā vesela un nedalāma tajās robežās, kādās pastāvēja starptautiski nostiprinātas uz Satversmes pieņemšanas brīdi. Kā tas norādīts arī Satversmes sapulces stenogrammās debatēs par Satversmes 3.pantu,

„Nevar būt domāts, ka starptautiskie līgumi varētu noteikti Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales robežas, jo mēs nevaram iedomāties, ka starptautiskie līgumi varētu iejaukties mūsu iekšējās robežu attiecībās”.³⁵

Tāpat, ņemot vērā iepriekš izklāstīto par Satversmes sapulces locekļu bažām par Latgales autonomijas prasību, Latvijas veselums un nedalāmība attiecās uz 4 vēsturiskajām Latvijas zemēm un tika nostiprināta ar Satversmes 3.pantu.

³³ Satversmes I daļas lasīšana pa pantiem. IV.sesijas 8.sēde 1921.g. 5.oktobrī.

³⁴ Šilde Ā. Latvijas vēsture 1914-1940. – Rīga: Daugava, 1976 – 360.lpp.

³⁵ Satversmes I daļas lasīšana pa pantiem. IV.sesijas 7.sēde 1921.g. 4.oktobrī.

3.3.1.8. Saskaņā ar starptautiskajām tiesībām robežu noteikšana ir valstu pašu kompetencē. Tās ir valsts suverēnās tiesības, kas izriet no valsts suverenitātes definīcijas. Respektīvi, ne tikai ir pieļaujams valstīm grozīt savas robežas miermīlīgā ceļā un atbilstoši starptautisko tiesību noteikumiem, bet tas arī ir ticis darīts gan pirms, gan pēc 1922.gada. Nav iespējams pat konstitūcijā noteikt aizliegumu grozīt valstu robežas kaut vai tā vienkāršā iemesla dēļ, ka nav iespējams nekādā veidā nodrošināt valstu robežu negrozāmību.

3.3.1.9. Pieteikuma iesniedzējs atsaucas uz A.Berga teikto Satversmes sapulces sēdē, runājot par Satversmes 3.panta interpretāciju:

*„Domāts ir tikai tas, ka starptautiskie līgumi noteic šo mūsu zemes atsevišķo apgabalu ārējās robežas, t.i., tiktāl, cik tālu viņas saietas ar citām valstīm”.*³⁶

Bez šaubām, šis A.Berga teiktais tieši saskan ar iepriekš izklāstīto par valsts tiesībām ar starptautisku līgumu palīdzību noteikt un pārgrozīt savas robežas, šādā veidā ne tikai nezaudējot, bet tieši otrādi – īstenojot savu suverenitāti.

Pieteikuma iesniedzējs pamatoti norāda, ka Latvijas novadu ārējās robežas tika juridiski noteiktas ar starptautiskajiem līgumiem, tos slēdzot ar valstīm pēc savstarpējas vienošanās. Taču tas neierobežo valstis vēlāk tās grozīt.

3.3.1.10. Pieteikuma iesniedzējs atsaucas uz Latvijas valsts izveidošanas mērķi 1922.g. Satversmes tapšanas laikā, ar to pamatojot Latvijas Republikas robežu grozīšanas neiespējamību. Taču jāatzīst, ka mērķis izveidot Latvijas valsti, kas juridiski sāka realizēties ar 1918.g. 18.novembri un vainagojās ar Satversmes pieņemšanu 1922.g. 15.februārī, ir ticis sasniegts minētajā laikā. Ne vēlāk, ne šobrīd šāds mērķis nav radies no jauna, un tas nav nepieciešams, ņemot vērā Latvijas Republikas kontinuitāti, uz kuru atsaucas arī pats Pieteikuma iesniedzējs. Latviešu apdzīvotās zemes ir apvienotas, un ar 1922.g. 15.februāra Satversmi šī vienotība ir nostiprināta, Satversmes 3.pantā minot visus Latvijas Republiku veidojošos novadus un norādot, ka to ārējās robežas tiek noteiktas starptautiskos līgumos. Šobrīd Latvijas

³⁶ Pieteikuma 5.9.punkts.

Republikas ārējās robežas ir noteiktas saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem, kurus Latvija ar kaimiņvalstīm noslēgusi arī pēc 1922.g. 15.februāra un kurās tā tikusi starptautiski atzīta. Turklāt šobrīd Latvijas politiskais mērķis ir cits – nostiprināt *de facto* robežas ar Krieviju starp abu valstu *de jure* kontrolētajām teritorijām, tādējādi nemainot ne Latvijas teritoriju, ne arī tās iedzīvotāju sastāvu.

3.3.1.11. Satversmes sapulcēs, diskutējot par Satversmes 3.pantu un tajā iekļautajiem vārdiem „starptautiskos līgumos noteiktās robežās”, nav pieminēts neviens no robežlīgumiem, kas uz Satversmes izstrādes brīdi Latvijai bija noslēgts.

3.3.1.12. Līdz ar visu iepriekšminēto Satversmes sapulces stenogrammās, pielietojot Satversmes 3.panta vēsturisko interpretāciju, nav atrodams pamatojums Pieteikuma iesniedzēja viedoklim par Satversmes autoru mērķi ar vārdiem „starptautiskos līgumos noteiktās robežās” apzīmēt uz Satversmes tapšanas brīdi noslēgtos robežlīgumus, tādējādi neparedzot iespēju nākotnē Latvijas Republikas robežas noteikt citos robežlīgumos.

Iespējamība salīdzināt Satversmes 3.panta tvērumu ar citu valstu konstitūcijām

3.3.2. Ministru kabinets piekrīt pieteicēju viedoklim, ka pastāv būtiskas atšķirības starp **Veimāras Republikas, Igaunijas Republikas** un Latvijas Republikas konstitūcijām.

3.3.2.1. Veimāras konstitūcija bija spēkā no 1919.g. līdz 1933.g. tās 1919.g. redakcijā. Pastāv viedoklis, ka tā zaudējusi spēku 1945.g., kad tika pieņemta 1945.g. Berlīnes deklarācija, kas nodibināja Sabiedroto kontroles padomi un formāli likvidēja Vācijas civilo valdību. 1949.g. Vācijā stājās spēkā jauna konstitūcija. Tā netika pieņemta referendumā.³⁷

3.3.2.2. Lai gan Veimāras konstitūciju Satversmes tapšanas gaitā kreisās partijas uzskatījušas par konstitucionālās likumdošanas pēdējo vārdu, šāds apgalvojums nav

³⁷ Verfassungen der Welt (Pasaules konstitūcijas). – pieejams www.verfassungen.de [aplūkots 2007.gada 24.maijā]

pamatots. Kaut arī Veimāras konstitūciju Satversmes tēvi tiešām skatīja kā vienu no konstitūcijas paraugiem, tomēr liels skaits Satversmes locekļu intensīvi strādāja un iepazinās ar daudzu citu Eiropas un aizjūras valstu konstitūcijām. Satversmes sapulces debatēs bieži pieminēja Anglijas, ASV, Francijas, Somijas, Šveices konstitucionālos noteikumus, atsaucoties daudzos gadījumos arī uz Čehoslovākijas, Igaunijas, Polijas, pat Japānas konstitūcijām.³⁸ Taču ne Veimāras konstitūcija, ne atsevišķu Vācijas pavalstu konstitūcijas, ne Francijas un citu valstu konstitūcijas kopš tā laika sen vairs neeksistē³⁹. Piemēram, 1949.g. Vācijas konstitūcija gan strukturāli, gan saturiski būtiski atšķiras no Veimāras konstitūcijas.⁴⁰ Kopš tā laika konstitucionālā likumdošana Eiropā ir krietni pāvirzījies uz priekšu.⁴¹

3.3.2.3. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Veimāras konstitūcijas 2.pagrāfa otrais teikums nav relevant, jo Latvijai risināmais latviešu tautas apdzīvoto zemju apvienošanas jautājums atšķirās no Vācijas situācijas.⁴² Nav saprotams, kādēļ Latvijas un Vācijas atšķirīgo situāciju kontekstā visa pārējā Veimāras konstitūcija Latvijas Republikas Satversmes iztulkošanā ir nozīmīga un tiek izmantota.

3.3.2.4. Pieteikuma iesniedzējs salīdzina Igaunijas 1920.g.15.jūnija konstitūcijas 2.pagrāfu ar Latvijas Republikas Satversmes 3.pantu, kas abi nosaka teritoriālās vienības, no kurām valstis sastāv, kā arī nosaka, ka robežu noteikšana notiks uz starptautisku līgumu pamata. Pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka Igaunijas valsts teritorija aprakstīta detalizētāk, nekā Latvijas, tādējādi ierobežojot valdības tiesības slēgt robežlīgumu. Ja, slēdzot jaunu robežlīgumu, tiktu samazināta Igaunijas valsts teritorija, būtu nepieciešams Igaunijas konstitūcijas 2.pagrāfa grozījums, kas varēja notikt tikai ar tautas nobalsošanu. Tajā pašā laikā LL.M. Lauri Melkso, starptautisko tiesību docents, Igaunijas tieslietu kanclera padomnieks, 2006.g. 14.marta „Latvijas

³⁸ Šilde Ā. Latvijas vēsture. 1914-1940. – Rīga: Daugava, 1976.- 363.lpp.

³⁹ Zemrībo G. Vai Latvijai vajadzīga jauna Satversme. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds. 2001.g. 22.maijs, Nr.15 (208).

⁴⁰ Verfassungen der Welt (Pasaules konstitūcijas). – pieejams www.verfassungen.de [aplūkots 2007.gada 24.maijā].

⁴¹ Zemrībo G. Vai Latvijai vajadzīga jauna Satversme.

⁴² Pieteikuma 5.5.punkts.

Vēstneša” pielikuma „Jurista Vārds” Nr.11(414)⁴³ rakstā „Igaunijas un Krievijas robežlīgumi un debates par valstu pēctecību” izklāsta sekojošo:

„Pilnībā “atteikties” no Tartu miera līguma Igaunijas valdībai neļauj konstitucionālās iespējas. 1992.gada 28.jūnija tautas referendumā pieņemtās Igaunijas Republikas konstitūcijas 122.pantā ir teikts, ka “Igaunijas Republikas sauszemes robežu nosaka 1920.gada 2.februāra Tartu miera līgums un citi starpvalstu robežlīgumi”. Deviņdesmitajos gados sākās konstitucionālas debates par to, vai šis nosacījums konstitūcijā ļauj Igaunijas valdībai noslēgt citus robežlīgumus, kas atšķiras no Tartu miera līgumā noteiktajām robežām. Lai gan strikta turēšanās pie šādas interpretācijas tādu iespēju izslēdza, toreizējais Igaunijas Republikas tieslietu kanclers prof. Ēriks Juhans Trūveli ieteica risinājumu – kamēr jaunie robežlīgumi sakrītis ar Tartu miera līguma robežu dažās (simboliskajās) teritorijās, formāli konstitūcijas prasības būs izpildītas.”

3.3.2.5. Turklāt pats Pieteikuma iesniedzējs atzīst, ka Vācijas piemērs un tā interpretācija Latvijas gadījumā nav izmantojama un arī Igaunijas piemērs būtiski atšķiras no Latvijas situācijas.

Satversmes 3.panta gramatiskā jēga

3.3.3. Pieteikuma iesniedzējs piemēro **gramatisko** Satversmes 3.panta interpretāciju, uzsverot, ka vārds „noteiktas” nozīmē, ka uz Satversmes 3.panta pieņemšanas brīdi Latvijas Republikas robežas ir bijušas noteiktas, tajā skaitā Abrene kā Latvijas Republikas sastāvdaļa uz mūžīgiem laikiem.

3.3.3.1. Pirmkārt, ja piemēro gramatisko iztulkošanas metodi, tad Pieteikuma iesniedzēja piedāvāto gramatisko interpretāciju iespējams būtiski papildināt. Satversmes 3.pantā lietots adjektīvs „starptautisks” un lokāmais ciešamās kārtas

⁴³ LL.M Lauri Melkso. Igaunijas un Krievijas robežlīgumi un debates par valstu pēctecību. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds. 2006.g. 14.marts, Nr.11 (414).

pagātnes divdabīs „noteikts”, lietojot nenoteikto galotni „starptautiskos līgumos” un „noteiktas robežas”. Īpašības vārdus ar nenoteikto galotni mēdz izvēlēties vārdkopās, kas apzīmē vispārīgus, abstraktus nojēgumus, tas ir, ja nosauktā raksturotāja pazīme vispārīgi raksturo pamatjēdzienu, neuzsverot, ka tas ir noteikts tips, kam ir vieta kādā klasifikācijas sistēmā. No minētā izriet, ka nenoteikto galotni lieto gadījumos, kad jānosauc objekts, kas vēl nav stingri norobežots no līdzīgiem objektiem un izdalīts noteiktā objektu veidā, tipā, tātad ietver tikai vispārīgu objekta raksturojumu pēc kādas noteiktas pazīmes. Tas pats attiecas uz divdabjiem.⁴⁴

3.3.3.2. Satversmē iekļauta nenoteikta adjektīva un divdabja forma, jo Latvijas Republikai ne Satversmes pieņemšanas un apstiprināšanas laikā, ne arī pēc tam nebija sakārtots robežu jautājums ar visām pierobežas valstīm. Robežjautājumi ar Igauniju tika nokārtoti 1923.gadā, ar Lietuvu jūras robeža nav noteikta līdz šim brīdim.⁴⁵

3.3.3.3. Līdz ar to var secināt, ka Satversmes sapulce, izstrādājot Satversmi, rēķinājās ar šādu faktu un paredzēja iespēju arī turpmāk noslēgt starptautiskus līgumus, kas regulēs valsts robežu.⁴⁶ Tādējādi iespējama ir arī tādu jaunu starptautisko līgumu slēgšana, kas groza uz Satversmes spēkā stāšanās brīdi spēkā esošos līgumus.

3.3.3.4. Otrkārt, ja piemēro gramatisko iztulkošanas metodi, tad to var piemērot arī Pieteikuma iesniedzēja citētajam E.Levita norādījumam:

*„Latvijas valsts teritorija nevar ar Satversmes 3.panta minētajiem starptautiskajiem līgumiem tikt noteikta pilnīgi brīvi. Šiem līgumiem jābūt tādiem, ka tie rezultātā aptver visus četrus Latvijas vēsturiskos apgabalus – ne vairāk, bet arī ne mazāk”.*⁴⁷

Šajā citātā redzams, ka E.Levits, interpretējot Satversmes 3.pantu, lieto vārdus „ar starptautiskajiem līgumiem tikt noteikta” un „līgumiem jābūt”, tādējādi pieļaujot iespēju slēgt starptautiskus līgumus pēc 1922.gada Satversmes spēkā stāšanās un

⁴⁴ Ķēniņš I. Dažas pārdomas par robežlīguma ar Krievijas Federāciju atbilstību Satversmei. „Diena”, 2007.g. 26.janvāris.

⁴⁵ Turpat.

⁴⁶ Turpat.

⁴⁷ Pieteikuma 5.11.punkts.

apstiprinot starptautiskās tiesībās noteiktās katras valsts suverēnās tiesības grozīt savas robežas miermīlīgā ceļā un vienojoties ar otru robežvalsti.

Valsts robežu noteikšanas metode

3.3.4. Satversmes 3.pantā ietvertās norādes uz starptautiskos līgumos noslēgtām robežām **mērķis ir noteikt metodoloģiju**, kā tiek noteiktas robežas tiem apgabaliem, kuru vienotību kā Latvijas teritoriju aizsargā Satversmes 3.pants Šādu interpretāciju pamato arī sekojošs arguments: „Alternatīvā gramatiskā interpretācija norādītu uz Satversmes 3.panta struktūru, no kā izriet divas neatkarīgas normatīvas tēzes: pirmkārt, “Latvijas valsts teritoriju ... sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale”, otrkārt, “[sastāda] starptautiskos līgumos noteiktās robežās [Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale]”. Pirmā tēze definē Latvijas teritoriju ar atsauci uz četru novadu pastāvēšanu, nevis uz šo četru novadu īpašām robežām. Satversmes 3.panta saturs mainītos, ja kāds no novadiem vēlētos izstāties no Latvijas, ja kāds novads vēlētos pievienoties Latvijai, ja kāds novads tiktu izdalīts no pastāvošajiem četriem vai ja kaut kādu pārmaiņu dēļ kāds no novadiem būtu zaudējis savu identitāti. *In casu*, Abrenes esamība vai neesamība nesagrautu Latgales kā novada identitāti.

Otrā tēze tikai definē metodoloģiju, kādā tiek noteiktas šo novadu robežas. Šīs normas saturs mainītos tad, ja likumdevējs nolemtu robežas nenoteikt vispār vai noteikt citā piemēram, starptautiskajās paražu tiesībās vai vienpusējos aktos.⁴⁸

Satversmes 3.panta darbības vide XX gs. beigās un XXI gs. sākumā

3.3.5. Ministru kabinets uzskata, ka pietieicēji nav analizējuši nepieciešamo balansu starp Latvijas tautas suverēno varu (Satversmes 2. un 77. pants) un valdības diskrecionāro varu (Satversmes 68.p. (1) d., likuma “Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem” 7. un 8. pants).

⁴⁸ M.Paparinskis. Maisot tiesisko “spageti bļodu”. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds. 2007.g 30.janvāris, Nr.5 (458).

3.3.5.1. Primārais **sistēmiskās interpretācijas** metodes avots ir Satversmes 68.panta pirmā daļa, atbilstoši kurai

“[v]isiem starptautiskiem līgumiem, kuri nokārto likumdošanas ceļā izšķiramus jautājumus, nepieciešama Saeimas apstiprināšana”.

Satversmes 3.pants nosaka tikai vispārīgo metodoloģisko robežu noteikšanas principu, atsaucoties uz parastajiem Satversmes noteikumiem attiecībā uz starptautiskajiem līgumiem. Papildus tam, sistēmiski interpretējot Satversmes 77.pantu (kas paredz tautas nobalsošanu par Satversmes 3.panta grozīšanu) un Satversmes 73.pantu (kas aizliedz tautas nobalsošanu par līgumiem ar ārvalstīm, tajā skaitā robežlīgumiem), var secināt likumdevēja vēlmi Satversmes 3.panta grozīšanā pēc iespējas samazināt tautas iesaistīšanu (tieši aizliedzot tautas nobalsošanu par būtisku Satversmes 3.panta elementu).⁴⁹ Piemērojot vēsturisko interpretāciju, *travaux préparatoires* liecina, ka šī brīža Satversmes 3.panta variantam tika dota priekšroka salīdzinājumā ar normu, kura tieši saistītu robežu maiņu ar tautas nobalsošanu. Bez tam starptautisko robežlīgumu slēgšanas prakse gan pirmskara Latvijas laikā, gan pēc neatkarības atjaunošanas nekad nav novedusi pie tautas nobalsošanas, kas liecina par konsekventu Satversmes 3.panta interpretāciju, kas nodod šādas tiesības Saeimai un valdībai.⁵⁰

3.3.5.2.. Satversmes 73.pants nepieļauj nodot tautas nobalsošanai starptautiskus līgumus. Satversmes tapšanas laikā tās autoriem bija zināms starptautisko tiesību princips, ka starptautisku līgumu iespējams noslēgt tikai, visām līgumslēdzējām pusēm savstarpēji vienojoties. Starptautiska divpusēja līguma par robežu noslēgšana atkarīga no valstīm, starp kurām līgums tiek noslēgts. Starptautiskās tiesības neregulē nacionālo referendumu jautājumu, tomēr tās paredz, ka līguma saturu nevar noteikt viena valsts vienpusēji, pamatojies uz referendumā rezultātiem.

3.3.5.3. Viens no izcilākajiem mūsdienu tiesību filozofiem Ronalds Dvorkins ir rakstījis:

⁴⁹ Ziemele I. Komentārs likumam “Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem”. Juristu Žurnāls Nr.1. - 10.lpp.

⁵⁰ M.Paparinskis. Maisot tiesisko “spageti bļodu”. Latvijas Vēstnesis. Jurista Vārds. 2007.g. 30.janvāris, Nr.5 (458).

„Ja konstitūcijas tēvi lietoja nenoteiktu valodu [...], tad tas ko viņi „teica” vai „domāja” ir ierobežots ar tās rīcības piemēriem, kurus viņi uzskatīja par pārkāpumiem, vai vismaz tos piemērus, ko viņi būtu uzskatījuši par pārkāpumu, ja būtu par tiem iedomājušies. Šī teorija liek teksta striktai interpretācijai piekāpties šauru konstitucionālo tiesību uzskatu priekšā, jo ierobežo šīs tiesības ar šauras ļaužu grupas atzītajām tiesībām fiksētā vēstures datumā.”⁵¹

3.3.6. Ministru kabinets uzskata, ka pieteicēji nav izvērtējuši iespējamību Satversmes 3.pantu analizēt kā dinamisku⁵², laika ritējumam atbilstīgi mainīgu normu, kas praksē piemērojama vēsturiski mainīgā situācijā, īpaši ņemot vērā:

starptautiskās sabiedrības īpašās rūpes par stabilitāti Eiropā 20.gs. deviņdesmito gadu vidū un otrajā pusē;

robežlīguma nozīmi Latvijas ceļā uz NATO un nozīmi Latvijai kā šīs organizācijas dalībvalstij, īpaši ņemot vērā valsts drošību;

robežlīguma praktisko nozīmi Latvijas un Krievijas starpvalstu attiecību pilnveidošanai un attīstībai.

3.3.6.1. Satversmes autori, sastādot Satversmi, vadījās pēc sava laika politiskajām aktualitātēm, kādēļ arī Satversmes 3.pantā tika iekļauti Latviju sastādošie novadi un to ārējo robežu noteikšanas metodoloģija. Satversmes autori Satversmes tapšanas brīdī nevarēja paredzēt II Pasaules karu, tam sekojošo „Auksto karu” un no šiem notikumiem izrietošās ģeopolitiskās izmaiņas pasaules kartē. Svarīgi ir atcerēties to, kāda izskatījās pasaules karte XX.gs. 90.gadu sākumā un kādas bija neatkarību atjaunojušās Latvijas Republikas ārpolitiskās prioritātes šajā laikā. Valsts drošība un robežu nostiprināšana 20.gs. 90.gadu sākumā ir bijusi nozīmīga visai Latvijas tautai, kas dzīvoja un dzīvo Latvijas Republikā.

3.3.6.2. Pēc II Pasaules kara beigām atbilstoši sabiedroto panāktajiem kompromisiem notikušajām Eiropas valstu robežu izmaiņām valstu ārējās robežas Eiropā praktiski

⁵¹ Dworkin R. Taking Rights Seriously. Harvard University Press, 1997, p.134

⁵² Skat. Ņikuļceva I. Satversmes tiesas pieci gadi: ieskats tiesas jurisprudencē, Likums un Tiesības Nr.28, decembris, 2001., 367.lpp.

nav mainījušās, kas apliecināja valstu vēlmi pēc stabilitātes un miermīlīgas līdzāspastāvēšanas bez atkārtotām teritoriālām izmaiņām un sasaucās ar starptautisko tiesību principiem.

3.3.6.3. Robežlīguma noslēgšana un teritoriālu strīdu neesamība ir bijis svarīgs priekšnosacījums Latvijas iestājam NATO. To apliecinā NATO 1995.gada septembrī partnervalstīm prezentētais un publicētais pētījums par NATO paplašināšanos, kas tika veikts saskaņā ar NATO dalībvalstu Briseles 1994.gada samitā pieņemto lēmumu. Tajā tika noteikti kritēriji valstīm, kas vēlētos iestāties NATO. Viens no šādiem kritērijiem bija:

„Valstīm, kam ir etniski konflikti vai ārēji teritoriāli strīdi, ieskaitot teritoriju atgūšanas prasības, vai iekšēji jurisdikcionāli strīdi, ir jāatrisina šie strīdi miermīlīgiem līdzekļiem saskaņā ar EDSO principiem. Šādu strīdu noregulējums būs noteicošais faktors lēmumam, vai uzaicināt valsti pievienoties Aliansei”.⁵³

Šī kritērija izpildi Latvija vairākkārt apliecināja, sniedzot ikgadējos Ministru kabinetā apstiprinātos ziņojumus par rīcības plānu dalībai NATO. Piemēram, 2000.g.:

“Latvijas valdība stingri īsteno labu kaimiņattiecību politiku. Latvijai nav nekādu teritoriālu strīdu. Visi robežjautājumi ir atrisināti stingrā saskaņā ar EDSO principiem un starptautiskajām tiesībām. Latvija ir parādījusi labu gribu un pretimnākšanu robežas līguma sarunās ar Krieviju. Latvijas konstruktīva nostāja atļāva līguma sagatavošanu pabeigt jau 1997.gada decembrī, un kopš šī laika Latvija ir bijusi gatava un vēlējusies robežlīgumu parakstīt.”

2002.gadā:

“Latvijas un Krievijas robežlīguma parakstīšana ir svarīgs elements, lai attīstītu divpusējās attiecības. Līguma projekts ir

⁵³ Study of NATO Enlargement. Chapter 1: Purposes and Principles of Enlargement. NATO On-line library: Basic Texts Study on NATO Enlargement. – pieejams <http://www.nato.int/docu/basictxt/enl-9502.htm> [aplūkots 2007.gada 1.jūnijā].

gatavs parakstīšanai jau kopš 1997.gada. Latvija ir vairākkārt uzrunājusi Krievijas pusi un ir izteikusi savu gatavību parakstīt robežlīgumu. Krievijas puse līdz šim nav atsaukusies.”

2003.gadā:

“Latvijas un Krievijas robežlīguma projekts ir gatavs parakstīšanai jau kopš 1997. gada un nav robežu strīdi. Ir uzsākta robežas sakārtošana atbilstoši Šengenas prasībām. Latvijas ir vairākkārt uzrunājusi Krievijas pusi un paudusi savu gatavību parakstīt robežlīgumu. Krievijas valdība turpina savu noraidīšanas politiku, lai parakstītu un ratificētu līgumu.”

3.3.6.4. Kopš Latvijas - Krievijas starpvalstu attiecību paša sākuma pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Krievijas Federācija gan vienpusējos paziņojumos,⁵⁴ gan visā starpvalstu sarunu gaitā ir nemainīgi uzturējusi viedokli par savas teritoriālās suverenitātes pār Abreni un tai piegulošo pagastu leģitimitāti. Šī Krievijas Federācijas pozīcija pēc būtības nozīmēja Krievijas prasību Latvijai atteikties no savām prasībām attiecībā uz teritoriālās suverenitātes atjaunošanu pār Abreni un piegulošajiem pagastiem, akceptējot Krievijas Federācijas teritoriālā suverēna titulu.

3.3.6.5. Kas attiecas uz Pieteikuma iesniedzēja minēto Friča Mendera iebildumu Satversmes 3.pantu papildināt tādā veidā, ka nevienu Latvijas daļu „brīvprātīgi” nevarētu atdot svešai tautai, jāatzīst, ka šobrīd apspriestā Abrenes teritorija nav tikusi atdota brīvprātīgi. 1944.g. 22.augustā Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidijs, kurš tolaik atradās Maskavā, „lūdza” PSRS Augstāko padomi atdalīt no Latvijas daļu Abrenes apriņķa, kur pārsvarā dzīvoja krievi. Nekāda Prezidija sēde nenotika, jautājums tika izlemts, savācot prezidija locekļu parakstus aptaujas kārtībā. Ar 1944.g. 23.augusta LPSR Augstākās Padomes lēmumu Nr.118/116 daļa Latvijas teritorijas tiek iekļauta Krievijas sastāvā, izveidojot Pleskavas apgabalu.⁵⁵

⁵⁴ KF Augstākā Padome savā 11.03.1992 paziņojumā Nr. 2489-1 pauž sašutumu par to, ka Latvija Abreni uzskata par savu teritoriju, kā arī paziņo, ka Krievija 1920.gada Miera līgumu neuzskata no savas puses par spēkā esošu.

⁵⁵ Latvijas vēsture 20.gs. – Rīga: Jumava, 2005. – 293.lpp.

3.3.6.6. Pieteikuma iesniedzējs izsaka bažas, ka Abrene līdz ar Pilnvarojuma likuma pieņemšanu un Robežlīguma noslēgšanu ir piekāpšanās Krievijas pozīcijai un līdz ar to atdota labprātīgi. Taču vēstures fakti neliecina par to, ka Abrene būtu tikusi atdota Krievijai labprātīgi vai leģitīmi, turklāt jau 1920.g. Miera līguma noslēgšanas vēsture liecina par to, ka ar Krieviju robežjautājumos kompromisa iespējas ir ļoti ierobežotas.⁵⁶ Kā to norāda arī kāds no Igaunijas-Krievijas robežlīguma sarunās iesaistītajiem 20.gs. 90.gados, Krievijas taktika bija būt pārākiem un augstprātīgiem. Tāda pati sevis nostādīšana pāri visiem pastāvēja visās jomās, un pretējās puses argumentos neviens neklausījās. Krievu gadījumā eksistē informācija, ko viņi zina un izmanto, un informācija, kas ir bezvērtīga. Trešās nav. [...] krievu sarunu vedējs kā vienmēr paliek nepiekāpīgi pie savām izejas pozīcijām, kuru mainīšanai vai izmaiņu ieteikšanai viņam nav pilnvaru un ieteikuma tiesību. Igaunijas gadījumā krievi gāja pat vēl tālāk – 1994.g. 21.jūnijā Jeļcins parakstīja rīkojumu vienpusēji dabā iezīmēt Krievijas – Igaunijas robežas tur, kur tā bijusi 1991.g. 24.augustā jeb dienā, kad Krievija atzina Igaunijas neatkarību. Līdz ar to Igaunija bija spiesta uzdot retorisku jautājumu – „Vai reāla vienošanās ir labāka par abstraktu jautājuma neatrisināšanu, un, vai paturot vaļā to, būs iespēja kādreiz nonākt pie labākas vienošanās? Atbilde bija – nē: vismaz tuvāko simts gadu laikā mums Setu zemi neatgūt, taču vaļēja robeža gan mūs atstātu ārpus NATO un ES”. Kāds Igaunijas diplomāts krievu taktiku raksturo sekojošiem vārdiem: „Kas mūsu rokās, tas ir mūsu, un par visu pārējo varam runāt”.⁵⁷ Latvija sarunās ar Krieviju par robežlīgumu saskārās ar identisku situāciju un bija spiesta atteikties no iespējas atjaunot jurisdikciju pār Abreni, lai nezaudētu vēl vairāk teritorijas.

3.3.6.7. Satversmes 3.pants mūsdienās ir piemērojams, lai garantētu Latvijas valsts un tautas drošību, un godprātīgi pildītu starptautiskās saistības, nevis vienkārši uzturētu tiesiski neatrisināmu situāciju.

⁵⁶ Stranga A. Latvijas – Padomju Krievijas Miera līgums 1920.g. 11.augustā. – Rīga: Fonds Latvijas vēsture, 2000.

⁵⁷ Līka K. Stāsts par Igaunijas un Krievijas robežlīgumu. – „Diena”, 2006.g. 14.janvāris.

(2)Robežlīguma atbilstība Satversmes 3.pantam

3.4. Ministru kabinets uzskata, ka pieteicēju veiktā Satversmes 3.panta interpretācija ir veikta, neņemot vērā ne turpmāko robežlīgumu slēgšanas praksi, ne tos mērķus un uzdevumus, kurus Satversmes 3.pantam izvirza mūsdienu situācija. Pieteikuma iesniedzēji vēlas Satversmes 3.pantu ierobežot ar Arveda Berga, Friča Mendera, Jāņa Purgala un Marģera Skujenieka uzskatiem, kuri pausti 1921.gadā šī gada situācijas kontekstā. Taču turpmākā Latvijas prakse gan slēdzot jaunus robežlīgumus un rīkojoties ar teritoriju, gan tiesu varai lemjot par Latvijas tautas varas robežām, ir parādījusi atšķirīgu nostāju.

3.4.1. Ministru kabinets uzskata, ka, lai pareizi konstatētu Satversmes 3.panta jēgu, ir jāņem vērā:

turpmākā robežlīgumu slēgšanas prakse;

varas sadalījums starp tautu un valdību/parlamentu atbilstoši mūsdienu vajadzībām;

robežlīguma slēgšanas starptautiskais konteksts.

3.4.2. Pieteicējs nav analizējis robežlīgumu slēgšanas praksi saistībā ar:

Roņu salu 1923.gadā (līgums ar Igauniju)⁵⁸;

Poliju (1929.-1938.g.)⁵⁹;

Baltkrieviju 1994.gadā.

3.4.3. Slēdzot līgumu ar Igauniju par Roņu salu 1923.g., t.i., laikā, kad aktīvajā politikā turpināja darboties Satversmes autori, ne tikai netika rīkots referendums par šīs teritorijas daļas nodošanu Igaunijai, bet nevienā vēstures avotā nav atrodama informācija, ka kāds būtu izteicis priekšlikumu šādu referendumu rīkot, atsaucoties uz Satversmes 77.pantu. Roņu salas gadījumā Latvija, tieši tāpat kā 1997.g. Abrenes sakarā, pieņēma lēmumu atteikties no savām teritoriālajām pretenzijām.

⁵⁸ Latvijas vēstnieka Igaunijā Seska 1923.g. 13.novembra vēstule Nr.2064 Latvijas ārlietu ministram Z.A. Meierovicam.

⁵⁹ Tikai 1929.g. 12.februārī Rīgā tiek parakstīts protokols par Latvijas-Polijas jauktās komisijas nodibināšanu starpvalstu robežas noteikšanai. Komisijas darbs noslēdzas ar kopīgā protokola parakstīšanu 1938.g. 14.janvārī Rīgā. Protokolam ir pievienots detalizēts robežas apraksts. Robežlīgums netika noslēgts.

3.4.4. Priekšlikums rīkot referendumu nav noticis arī, sagatavojot robežlīgumu ar Poliju, kurš gan pēc robežas apraksta izstrādes netika noslēgts politiskās situācijas izmaiņu dēļ.

(3) Robežlīgums fiksē starpvalstu robežu atbilstoši Satversmes 3.pantam

3.5. Apgalvojums, ka 2007.gada Latvijas – Krievijas robežlīgums ir pretrunā ar Satversmes 3.pantu, nav pamatots, jo robežlīgums nevis rada starpvalstu robežu, tādejādi grozot Satversmes 3.pantā līdz 1922.gadam konstituētās robežas,⁶⁰ bet gan rakstveida starpvalstu līguma formā **fiksē Latvijas – Krievijas robežu atbilstoši jau uz līguma noslēgšanas brīdi *de jure* pastāvošajām abu valstu teritorijām.**

3.6. Ministru kabinets šajā argumentācijas daļā pierāda, ka:

- 1) Starptautiskajās tiesībās starpvalstu robežas un teritoriālas izmaiņas rada ne tikai rakstveida vienošanās starp valstīm, bet arī citās formās ietverti gribas izteikumi;
- 2) Krievijas Federācija laikā kopš 1992.gada ir pastāvīgi un nepārprotami izvirzījusi prasību Latvijas Republikai atteikties no teritoriālās suverenitātes pretenzijām uz Abrenes pilsētu un tai piegulošajiem pagastiem;
- 3) Latvijas Republika laika posmā starp 1996.gada sākumu un 1997.gada beigām ar savu rīcību ir akceptējusi šo Krievijas Federācijas prasību;
- 4) Šo pozīciju Latvijas augstākās amatpersonas sistemātiski apliecināja savos publiskajos izteikumos laika posmā no 1997. līdz 2005.gadam, tam noslēdzoties ar 2005.gada 29.aprīļa Ministru prezidenta publisko deklarāciju;
- 5) Laika posmā no 1995.gada sākuma līdz 1997.gada beigām, bet ne vēlāk par 2005.gada 29.aprīli Abrenes un tai piegulošo pagastu teritoriālā suverēna tituls pārgāja no Latvijas Republikas uz Krievijas Federāciju;
- 6) 2007.gada Latvijas – Krievijas robežlīgums nav pretrunā ar Satversmes 3.pantu, jo nevis rada Latvijas Republikas teritorijas izmaiņas, bet tikai dokumentāli fiksē jau *de jure* pastāvošo teritorijas sadalījumu;

⁶⁰ Pieteikuma 5.12.punkts.

7) Satversmes tiesa savā praksē ir centusies iztulkot Satversmi atbilstoši Latvijas starptautiski tiesiskajām saistībām un laika garam.

Robežu un teritoriālo izmaiņu noteikšana starptautiskajās tiesībās

3.6.1. Starptautiskajās tiesībās vispāratzīts viedoklis ir, ka valsts teritoriālas izmaiņas var notikt ne tikai noslēdzot rakstveida starpvalstu līgumu, bet arī citā veidā, kas sevī var ietvert gan mutvārdu vienošanos⁶¹, gan ilglaicīgu valstu praksi⁶², gan valstu vienpusējus paziņojumus⁶³. Ja vienas valsts teritoriālā suverenitāte pār kādu teritoriju *de jure* tiek noteikta kādā no minētajiem veidiem, tad sekojoša pastāvošās robežas noteikšana rakstveida starptautiskajā līgumā nevis rada teritoriālās suverenitātes titulu, bet gan rakstveidā apstiprina jau pastāvošo teritoriālo suverenitāti pār kādu teritoriju un tai atbilstoši delimitē starpvalstu robežu. Ja ar rakstveida līgumu netiek grozīta pastāvošais teritoriālais sadalījums, nenotiek starptautiskās vienošanās pārjaunojums.⁶⁴

3.6.2. Ministru kabinets piekrīt pieteicēju viedoklim, ka 1990.gada 4.maijā, atjaunojot Latvijas Republikas neatkarību, spēkā bija 1920.gada Latvijas – Krievijas Miera līguma 3.pants.⁶⁵ Tomēr pieteikuma iesniedzēji nepierāda, ka arī 2007.gada 27.martā spēkā bija 1920.gada Miera līguma 3.pants tādā apmērā, kādā tas bija spēkā 1990.gada 4.maijā. Ministru kabinets uzskata, ka 2007.gada 27.martā, kā arī šobrīd 1920.gada Miera līguma 3.pants bija un ir spēkā tikai tajā Latvijas – Krievijas robežas posmā, kurā tas dabā sakrīt ar 1940.gada 16.jūnija robežām. Arī pēc jaunā robežlīguma noslēgšanas spēku saglabā 1920.gada Miera līguma 3.pants tik lielā mērā, kādā abu līgumu robeža sakrīt, jo 2007.gada robežlīgums nesatur normu, kura

⁶¹ Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries 1966, ILC Yearbook, 1966, vol. II, p.189, para. (7)

⁶² Fisheries case (United Kingdom v. Norway), I.C.J. Rep. 1951, p.130

⁶³ Eastern Greenland case, PCIJ, Ser. A/B, No. 53 p.3

⁶⁴ Skat.Vīnes konvencijas 59.p., skat.arī Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries 1966, ILC Yearbook, 1966, vol. II, p.p.252, 253

⁶⁵ Pieteikuma 6.1.punkts. Ministru kabinets uzskata, ka, analizējot 2007.gada robežlīguma atbilstību Satversmes 3.pantam un attiecīgi arī Latvijas – Krievijas 1920.gada Miera līgumam, netiek analizēts 1920.gada Miera līgums kā tāds, bet konkrētā procesa vajadzībām runa ir tikai par Miera līguma 3.pantu.

atbilstoši 1969.g. Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 59.pantam atceltu iepriekšējo robežlīgumu pilnībā.

3.6.3. Pirmo reizi 1920.gada Miera līguma 3.pantā paredzētā robeža daļēji tika pārjaunota 1994.gadā, kad tika noslēgts Latvijas – Baltkrievijas robežlīgums.⁶⁶ Šajā līguma aprakstītā robeža posmā no Daugavas līdz Latvijas, Baltkrievijas, Krievijas robežas krustpunktam (“Draudzības kurgānam”) atbilst 1920.gada Miera līguma 3.pantā paredzētajai robežai, kas savukārt veido apmēram ~30 % no 1920.gadā noteiktās Latvijas – Krievijas robežas. Reizē ar to uzskatāms, ka ar šo līgumu Miera līguma 3.pants attiecīgajā daļā spēku zaudēja, jo ne Latvija, ne Baltkrievija nekad savstarpējās attiecībās nav skārušas jautājumu par to, ka Baltkrievijai varētu būt saistošs 1920.gada Latvijas – Krievijas Miera līguma 3.pants tajā daļā, kas skar abu valstu robežas uz Baltkrievijas tiesību pēctecības pamata, t.i., ir notikusi abpusēja ar klusuciešanu panākta vienošanās, ka valstis neuzskata Baltkrieviju par Krievijas Federācijas un PSRS tiesību pēcteci attiecībā uz Latvijas – Krievijas 1920.gada Miera līguma 3.panta daļu.⁶⁷ Taču, tā kā ar Latvijas – Baltkrievijas robežlīgumu netika izdarītas Latvijas teritorijas izmaiņas, kā arī pieteikuma iesniedzēji neapstrīd Latvijas – Baltkrievijas robežlīgumu, šī līguma turpmāka analīze nav nepieciešama.

3.6.4. Nākošais robežas pārjaunojums attiecas uz Latvijas – Krievijas robežu, kurš tika veikts laika posmā no 1995.gada līdz 2005.gadam un izpaudās kā Latvijas atsacīšanās no teritoriālās suverenitātes titula attiecībā uz Krievijas Federācijas kontrolē esošo Abrenes pilsētu un tai piegulošajiem pagastiem. Šī titula pāreja notika ilgākā laika posmā, taču tā nesākās agrāk kā 1995.gadā un neturpinājās ilgāk kā līdz 2005.gadam.

Kopš Latvijas - Krievijas starpvalstu attiecību paša sākuma pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Krievijas Federācija gan vienpusējos paziņojumos,⁶⁸ gan visā starpvalstu

⁶⁶ Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas līgums par valsts robežas noteikšanu, spēkā kopš 1995.gada 19.maija. Latvijas Vēstnesis, 1994.g. 12.novembris Nr.133.

⁶⁷ Aust A. Modern Treaty Law and Practice, Cambridge University Press, 2000, p.p.235; 236

⁶⁸ KF Augstākā Padome savā 11.03.1992 paziņojumā Nr. 2489-1 pauž sašutumu par to, ka Latvija Abreni uzskata par savu teritoriju, kā arī paziņo, ka Krievija 1920.gada Miera līgumu neuzskata no savas puses par spēkā esošu.

sarunu gaitā ir nemainīgi uzturējusi viedokli par savas teritoriālās suverenitātes pār Abreni un tai piegulošo pagastu leģitimitāti. Šī Krievijas Federācijas pozīcija pēc būtības nozīmēja Krievijas prasību Latvijai atteikties no savām pretenzijām attiecībā uz teritoriālās suverenitātes atjaunošanu attiecībā uz Abreni un piegulošajiem pagastiem, akceptējot Krievijas Federācijas teritoriālā suverēna titulu.

3.6.5. No 1990.gada 4.maija līdz 1996.gada decembrim Latvijas Republika ir paudusi konsekventu nostāju attiecībā uz savas teritoriālās suverenitātes pār Abreni un tai piegulošajiem pagastiem spēkā esamību.⁶⁹ Latvijas Republikas valdības pozīcijas maiņa ir notikusi pakāpeniski sarunu gaitā no 1995.gada februāra līdz 1997.gada decembrim.⁷⁰ Ja kopš 1990.gada 4.maija Latvijas Republikas oficiālā pozīcija bija, ka sarunās ar Krievijas Federāciju (PSRS) jāpanāk kontroles pār Abreni atgūšana, tad 1995.gada decembrī jau tika analizēta atkāpšanās no šīs prasības iespēja, bet 1997.gada decembrī Ministru kabinetā tika apstiprināts parafētais robežlīguma teksts, neizvirzot prasību pēc kontroles atgūšanas pār Abreni.

3.6.6. Ar Ministru kabineta 1997.gada 9.decembra Rīkojumu Nr.612 (prot.nr.69 28.§), ar kuru tika akceptēts 1997.g. 7.augustā parafētais robežlīgums, Ministru kabinets bija apliecinājis oficiāli dokumentētu robežšķirtni posmam, kad Latvijas Republika mēģināja panākt vienošanos ar Krievijas Federāciju par Abrenes teritorijas atgūšanu, ar posmu, kad pēc nesekmīgiem mēģinājumiem no teritoriālās suverenitātes atjaunošanas pār Abrenes teritoriju Latvijas Republika bija atteikusies. Laika posmā no 1997.g. līdz 2005.gadam Latvijas augstākās amatpersonas sistemātiski publiski apliecināja gatavību parakstīt parafēto robežlīgumu, tādējādi apliecinot Latvijas vēlmi

⁶⁹ Pieteikuma 5.1.punkts

⁷⁰ ĀM Plānošanas grupas 27.02.1995 dienesta ziņojums par Abrenes problēmas iespējamiem risinājumiem un to ietekmi uz Latvijas – Krievijas attiecībām; 30.05.1995 ĀM Plānošanas grupas ziņojums par Latvijas un Krievijas robežu sarunu problēmām; Ārlietu ministrijas 02.02.1996 sagatavotais konfidencialais dokuments par Latvijas - Krievijas robežjautājuma iespējamiem risinājumiem; 16.04.1996 MK slepenā koncepcija; MK 17.12.1996 sēdes protokols Nr. 60 43.§ “Par Latvijas – Krievijas robežjautājuma risināšanu” – Apstiprina Latvijas – Krievijas robežjautājuma risināšanas mandātu; 09.12.1997 MK rīkojums Nr. 612 “Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežu” – akceptēt līguma projektu un pēc tā parakstīšanas iesniegt apstiprināšanai Saeimā.

neizvirzīt pret Krieviju pretenzijas par teritoriālās suverenitātes titula pār Abreni un tai piegulošajiem pagastiem nodošanu Latvijai:

Latvijas Republikas amatpersonas sistemātiski ir paudušas nemainīgu nostāju robežlīguma sakarā

3.6.6.1. Latvijas Valsts prezidents Guntis Ulmanis 1997.g. 14.aprīlī ir teicis:

„Latvija šobrīd ir izdarījusi visu, lai varētu tikt noslēgts Latvijas-Krievijas robežlīgums. Ir nepieciešama tikai Krievijas labā griba apsēsties pie galda un iemērt spalvu tintē”.⁷¹

3.6.6.2. Ārlietu ministrs Valdis Birkavs 1997.gada 15.aprīlī apliecināja:

„Latvija sen ir gatava parakstīt ļoti nozīmīgus dokumentus. Latvija ir gatava nekavējoties parakstīt robežlīgumu ar Krieviju”.⁷²

3.6.6.3. 1997.gada 29.augustā Latvijas Ministru prezidents Guntars Krasts teica:

„Ja Krievijas puse būs gatava līgumu parakstīt, tad arī Latvija būs gatava, ieskaitot TB/LNNK”.⁷³

3.6.6.4. Ārlietu ministrs V.Birkavs 1997.gada 31.oktobrī savukārt informēja:

„Robežlīgums ir finalizēts un to vajag parakstīt, starpvaldību komisija ir izveidota un ir laiks viņiem jau sen satīties”.⁷⁴

3.6.6.5. Savā vēstulē Borisam Jeļcinam 1998.gadā G.Ulmanis apliecināja gatavību nekavējoties parakstīt visus sagatavotos Latvijas un Krievijas līgumu projektus, tajā skaitā robežlīgumu.⁷⁵

3.6.6.6. 1998.gada 26.decembrī Latvijas premjerministrs Vilis Krištopāns apliecināja: „Latvija ir gatava „kaut vai rīt” parakstīt robežlīgumu ar Krieviju”.⁷⁶

⁷¹ Baltic News Service mājaslapa. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

⁷² Ziņu aģentūras LETA mājaslapa. – www.leta.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

⁷³ Baltic News Service mājaslapa. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

⁷⁴ Turpat. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

⁷⁵ Turpat. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

3.6.6.7. Latvijas prezidente Vaira Vīķe-Freiberga 2000.gada 29.decembrī teica:

„Laimīgā kārtā viņi [ES partneri] nav cēlušies iebildumus par to, ka nav ratificēts šis robežlīgums, kas varētu būt ļoti nopietns šķērslis mūsu virzībai uz ES”.⁷⁷

Savukārt 2001.gada 8.augustā viņa teica:

„Mēs vēlamies arī, lai tiktu noslēgts mūsu robežlīgums ar Krieviju, lai mūsu starpvalstu komisijai šajā sadaļā darbs ritētu uz priekšu un mēs varētu likumīgi un juridiskā plāksnē pienācīgi sakārtot savas attiecības ar lielo kaimiņvalsti. [...] Robeža ir dalībšķirtne starp divām suverēnām valstīm, un ir svarīgi, lai mēs spētu demarķēt tieši dabā fiziski robežlīniju, kur sākas viena valsts, kur – nākamā”.⁷⁸

3.6.6.8. 2002.gada 5.septembrī Latvijas Ministru prezidents Einars Repše teica:

„Protams, ir zināmi signāli, kas liecina, ka Krievija vēl arvien nav atmetusi politiskās ietekmēšanas cerības. Viens no šādiem signāliem ir kaut vai līdz šim neparakstītais robežlīgums. Mums par to ir jārunā. Kad Krievija kādreiz atļaujas pārnest Latvijas pusei kādu politisku nevēlēšanos, mēs varam skaidri un argumentēti teikt: mīlie draugi, kāpēc jūs pārmetat nevēlēšanos mums, ja jūs paši nedarāt? Kāpēc jūs neparakstāt robežlīgumu, vai jūs to plānojat revidēt? Vai jūs plānojat šeit atgriezties?” Lai Krievija dod skaidru atbildi. Bet es arī neticu, ka līdzšinējās valdības ir darījušas visu iespējamo, lai veidotu pragmatiskas attiecības ar Krieviju”.⁷⁹

3.6.6.9. Ministru prezidenta 2005.gada 29.aprīļa deklarācijā tas minēts atkārtoti:

⁷⁶ Baltic News Service mājaslapa. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

⁷⁷ Turpat. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

⁷⁸ Turpat. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

⁷⁹ Turpat. – www.bns.lv [aplūkots 2007.gada 6.jūnijā]

„Otrdien valdībā apstiprinātā deklarācija neizvirza teritoriālas pretenzijas pret Krieviju. Šāds jautājums nav Latvijas – Krievijas attiecību dienaskārtībā. Latvija respektēs sagatavotā un parafētā līgumā definētās robežas”.

Šajā deklarācijā pausto pozīciju vēlāk atkārtoja gan Valsts prezidente Vaira Vīķe – Freiberga, gan ārlietu ministrs Artis Pabriks.

Latvijas Republikas amatpersonu rīcība atbilda Latvijas ārējās un drošības politikas nostādnēm

3.6.7. Latvijas Republikas amatpersonas gatavību parakstīt robežlīgumu ar Krievijas Federāciju pauda atbilstoši Latvijas Republikas ārējās un drošības politikas nostādnēm, kuru stūrakmens jau kopš 1994.gada bija iestāšanās Ziemeļatlantijas Līguma organizācijā (NATO), dalība kurā kalpotu par valsts militārās un politiskās drošības garantu. Savukārt dalības NATO priekšnoteikums bija teritoriālo domstarpību atrisināšana ar Krievijas Federāciju. (Skatīt 3.3.6.3.punktu augstāk)

3.6.7.1. Tā, piemēram, jau Māra Gaiļa valdības deklarācijas sadaļa „Ārpolitika un ārējā drošība” paredzēja Latvijas Republikas līdzdalību programmā „Partnerattiecības mieram”.⁸⁰ Savukārt Andra Šķēles valdības deklarācijas 4.2.punkts paredzēja: „Turpināt ārpolitisko darbību Latvijas drošības stiprināšanā un virzībā uz iestāšanos NATO”,⁸¹ kura savukārt pilnībā atbilda 1995.gada 7.februāra „Latvijas ārpolitikas virzieni līdz 2005.gadam” 2.punktam.⁸²

3.6.7.2. Visbeidzot Guntara Krasta valdība, kuras laikā robežlīgums tika parafēts un akceptēts, savā valdības deklarācijā uzsvēra gan integrācijas NATO nozīmi:

⁸⁰ Ziņojums par Ministru kabineta sastādīšanu un deklarācija par valdības iecerēto darbību, 32.lpp. – pieejams http://www.mk.gov.lv/file/files/ministru_kabinets/gaila_vald_deklaracija.tif (skatīts 2007.gada 25.jūnijā)

⁸¹ Deklarācija par Ministru kabineta darbu, - pieejams <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/vesture/1997-1998/valdibas-deklaracija/> (skatīts 2007.gada 25.jūnijā)

⁸² Latvijas ārpolitikas pamatvirzieni līdz 2005.gadam. – pieejams <http://ppd.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=967> (skatīts 2007.gada 25.jūnijā)

„10. Atzīstot, ka iestāšanās NATO ir viena no Latvijas ārpolitikas prioritātēm, turpināt ārpolitisko darbību Latvijas drošības stiprināšanā. Pakāpeniski padziļināt praktisko un institucionālo piesaisti NATO, aktīvi darbojoties Eiroatlantiskajā partnerības padomē, programmā "Partnerattiecības mieram" un iesaistoties citos pasākumos.”,

gan nepieciešamību noslēgt robežlīgumu ar Krieviju:

„15. Veikt nepieciešamos pasākumus, lai noslēgtu robežlīgumus ar Lietuvu un Krieviju, ievērojot Latvijas nacionālās intereses, starptautisko tiesību principus un valsts tiesisko pēctecību.”⁸³

3.6.8. Ja kopš 1990.gada 4.maija Latvijas Republikas oficiālā pozīcija bija, ka sarunās ar Krievijas Federāciju (PSRS) jāpanāk kontroles pār Abreni atgūšana, tad 1995.gada decembrī jau tika analizēta atkāpšanās no šīs prasības iespēja, bet 1997.gada decembrī tika parafēts robežlīguma teksts, neizvirzot prasību pēc kontroles atgūšanas pār Abreni. Ministru prezidenta 2005.gada 29.aprīļa deklarācija pilnībā noslēdz šo Krievijas Federācijas prasību akceptēšanas posmu, atzīstot Krievijas Federācijas teritoriālās suverenitātes titulu pār Abreni un piegulošajiem pagastiem. Vēlāk šo atsacīšanos atkārtoja gan Valsts prezidente Vaira Vīķe – Freiberga, gan ārlietu ministrs Artis Pabriks. Piemērojot kritisko datumu metodi,⁸⁴ var ar lielu noteiktības pakāpi apgalvot, ka 1990.gada 4.maijā teritoriālās suverenitātes tituls pār Abreni un piegulošajiem pagastiem piederēja Latvijas Republikai, bet vēlākais 2005.gada 29.aprīlī šis tituls bija pārgājis Krievijas Federācijai.

3.6.9. Valsts augstāko amatpersonu vienpusēji paziņojumi rada starptautiski tiesiskas saistības valstij. Latvijas valdības nostāja divpusējās attiecībās ar Krievijas Federāciju sākot ar 1996./97.gadu ir radījusi Latvijas atteikšanos no sava teritoriālās suverenitātes titula pār Abreni un piegulošajiem pagastiem un apstiprinājusi Krievijas Federācijas pretenzijas par teritoriālās suverenitātes titulu pār šo teritoriju. Šis

⁸³ Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību. – pieejams <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/vesture/1997-1998/valdibas-deklaracija/> (skatīts 2007.gada 25.jūnijā)

⁸⁴ Brownlie I. Principles of Public International Law, 6th ed., Oxford University Press, 2003, p.125

secinājums izriet no Tautu Savienības Pastāvīgās starptautiskās tiesas sprieduma Austrumgrenlandes lietā,⁸⁵ ko vēlāk ir apstiprinājusi ANO Starptautiskā tiesa Kodolizmēģinājumu lietā⁸⁶ un Nauru lietā.⁸⁷

3.6.9.1. Austrumgrenlandes lieta bija teritoriāls strīds starp Dāniju un Norvēģiju, kurā Dānija savu teritoriālās suverenitātes titulu pamatoja ne tikai ar teritorijas okupāciju (atrašanos tās valdījumā), bet arī ar Norvēģijas ārlietu ministra Īlena pausto Dānijas suverenitātes pār Grenlandi atzīšanu. Savā sarunā Dānijas pārstāvis Norvēģijā 1919.gada 14.jūlijā Īlena kungam darīja zināmu, ka Dānija Parīzes Miera konferencē neiebildīs pret Norvēģijas pretenzijām uz Špicbergenu, ja šajā pašā konferencē Norvēģija neiebildīs pret Dānijas pretenzijām uz Grenlandi. 1919.gada 22.jūlijā Norvēģijas ārlietu ministrs Īlena kungs turpmāko sarunu gaitā ar Dānijas pārstāvi paziņoja, ka: „Norvēģijas valdība nesagādās nekādas grūtības šī jautājuma atrisināšanai”, t.i., Dānijai saistībā ar tās pretenzijām. Šo frāzi Īlena kungs fiksēja savos pierakstos Norvēģijas valdības vajadzībām, kas ļāva Dānijai vēlāk argumentēt Tautu Savienības Pastāvīgajā starptautiskajā tiesā, ka Norvēģija ir uzņēmusies atbilstošas saistības.⁸⁸

„Tiesa uzskata, ka ir ārpus jebkurām šaubām, ka šādas dabas atbilde, kuru sniedz ārlietu ministrs savas valdības vārdā attiecībā uz savā kompetencē esošu jautājumu, atbildot uz ārvalsts diplomātiskā pārstāvja lūgumu, ir saistoša ministra valstij”.⁸⁹

3.6.9.2. Pilnvaras uzņemt saistības valsts vārdā bez īpaša pilnvarojuma starptautiskajās tiesībās tradicionāli tiek attiecinātas uz valsts vadītāju, valdības

⁸⁵ Eastern Greenland case, PCIJ, Ser. A/B, No. 53 p.3

⁸⁶ Nuclear test cases, (Australia v. France; New Zealand v. France), I.C.J.Rep. 1974

⁸⁷ Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v. Australia), I.C.J.Rep., 1992, p.240

⁸⁸ Eastern Greenland case, PCIJ, Ser. A/B, No. 53 p.18; Harris D.J. Cases and Materials on International Law, 6th edition, London, Sweet&Maxwell, 2004, p.793

⁸⁹ Eastern Greenland case, PCIJ, Ser. A/B, No. 53 p.53; „The Court considers it beyond all dispute that a replay of this nature given by the Minister for Foreign Affairs on behalf of his Government in response to a request by the diplomatic representative of a foreign Power, in regard to a question falling within his province, is binding upon the country to which the Minister belongs”

vadītāju un ārlietu resora vadītāju.⁹⁰ Turklāt ne tikai īpaša pilnvarojuma neesamība, bet pat pārstāvja rīcības pretruna ar viņa valsts nacionālajām, tajā skaitā konstitucionālajām tiesībām neietekmē uzņemto saistību starptautiski tiesisko spēkā esamību. To apstiprina tiesneša Anciloti atsevišķais viedoklis Austrumgrenlandes lietā:

„Kas attiecas uz jautājumu, vai Norvēģijas konstitucionālās tiesības pilnvaroja ārlietu ministru izdarīt šādu paziņojumu, tas ir jautājums, kurš, manuprāt, neattiecas uz Dānijas valdību: tas bija Īlena pienākums atturēties no atbildes sniegšanas pirms viņš bija saņēmis jebkādu sankciju, kuras došanu varētu paredzēt Norvēģijas tiesības.”⁹¹

3.6.9.3. Valsts augstāko amatpersonu publiski izteikto solījumu saistošo spēku pēc Austrumgrenlandes lietas vairakkārt ir apstiprinājusi arī ANO Starptautiskā tiesa. 1974.gada 25.jūlijā Francijas Republikas prezidents preses konferencē apņēmas pārtraukt Francijas kodolizmēģinājumus atmosfērā Franču Polinēzijas Mururoa atolā. Starptautiskā tiesa secināja:

„Ir labi atzīts, ka vienpusēji izdarītas deklarācijas attiecībā uz juridisko vai faktisko situāciju var būt ar juridisku saistības radošu efektu. Šāda veida deklarācijas var būt, un bieži arī ir, ļoti specifiskas. Kad valsts, kura izdara deklarāciju, nodoms ir bijis kļūt saistītai ar deklarācijas nosacījumiem, šāds nodoms apliecina deklarācijas saistības radošo raksturu; valstij kopš tā brīža ir tiesisks pienākums rīkoties saskaņā ar deklarāciju. Šāda veida apņemšanās, ja tikusi pausta publiski un ar nodomu tikt saistītai, pat ja tā nav pausta starptautisku sarunu kontekstā, ir saistoša. Šādos apstākļos netiek prasīts nekas *quid pro quo*, ne deklarācijas sekojoša akceptēšana, ne pat citu valstu atbilde vai

⁹⁰ Vīnes 1969.gada konvencijas Par starptautisko līgumu tiesībām 7.p. (2.) d. a) pkt.; Latvijas situācijā tas atbilst Valsts prezidentam, Ministru prezidentam un ārlietu ministram.

⁹¹ Eastern Greenland case, PCIJ, Ser. A/B, No. 53 p.73, 74, Dissenting Opinion of M.Anzilotti: „As regards the question whether Norwegian constitutional law authorised the Minister of Foreign Affairs to make the declaration, that is a point which, in my opinion, does not concern the Danish Government: it was M.Ihlen's duty to refrain from giving his replay until he had obtained any assent that might be requisite under the Norwegian laws.”

reakcija, lai deklarācijai būtu šādas sekas, jo šādi nosacījumi būtu nesavienojami ar tiesiskā akta ar kuru valsts paziņojums ir izdarīts strikti vienpusējo raksturu.”⁹²

3.6.9.4. Turpinājumā Starptautiskā tiesa šajā spriedumā atzina, ka šādas vienpusējas deklarācijas ir jāuztver labā ticībā, ievērojot *pacta sunt servanda* principu, kas ļauj ieinteresētajām valstīm uzticēties šādām deklarācijām un dod tām tiesības prasīt šādi uzņemto saistību respektēšanu.⁹³ Amatspersonu publiskiem paziņojumiem Starptautiskā tiesa pievērta uzmanību arī 1992.gadā izspriestajā Noteiktu fosfātu lauku Nauru lietā.⁹⁴

3.6.10. Ministru kabinets uzskata, ka tādejādi ir pierādīta gan starptautisko tiesību norma, ka valsts augstāko amatpersonu publiski paziņojumi rada valstij starptautiski tiesiskas saistības, gan arī to, ka konkrētajā gadījumā Latvijas Republika ar savu rīcību, bet ne vēlāk kā ar Ministru prezidenta 2005.gada 29.aprīļa deklarāciju ir no starptautisko tiesību viedokļa radījusi spēkā esošu teritoriālās suverenitātes titula pār Abreni un tai piegulošajiem pagastiem nodošanu Krievijas Federācijai. Ministru kabinets uzskata, ka 2007.gada Latvijas – Krievijas robežlīgums nav un nevar būt pretrunā ar Satversmes 3.pantu, jo pats par sevi nerada tās tiesiskās sekas, kuras varētu izraisīt iespējamo pretrunu.

⁹² Nuclear test cases, (Australia v. France; New Zealand v. France), I.C.J.Rep. 1974, paras. 37-43.; „It is well recognized that declarations made by way of unilateral acts, concerning legal or factual situations, may have the effect of creating legal obligations. Declarations of this kind may be, and often are, very specific. When it is the intention of the State making the declaration that it should become bound according to its terms, that intention confers on the declaration the character of a legal undertaking, the State being thenceforth legally required to follow a course of conduct consistent with the declaration. An undertaking of this kind, if given publicly, and with an intent to be bound, even though not made within the context of international negotiations, is binding. In these circumstances, nothing in the nature of a quidpro quo nor any subsequent acceptance of the declaration, nor even any reply or reaction from other States, is required for the declaration to take effect, since such a requirement would be inconsistent with the strictly unilateral nature of the juridical act by which the pronouncement by the state was made.”

⁹³ Nuclear test cases, (Australia v. France; New Zealand v. France), I.C.J.Rep. 1974, para 46.

⁹⁴ Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v.Australia), I.C.J.Rep., 1992, paras.17-20.

3.6.11. Teritoriālās suverenitātes titula pār Abreni un tai piegulošajiem pagastiem Krievijas Federācijai laikā no 1997. līdz 2007. gadam ir notikusi saskaņā ar vispārējām starptautisko tiesību normām un starptautisko tiesību principiem. Savukārt 1990. gada Neatkarības deklarācijas 1. punkts nosaka starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti pār valsts tiesību normām, tajā skaitā arī aizliegumu prettiesiski lauzt starptautiskus līgumus (*pacta sunt servanda*).⁹⁵ Savā līdzšinējā praksē Satversmes tiesa, tulkojot Satversmi un Latvijas starptautiskās saistības, ir meklējusi interpretāciju, kas nodrošina to harmoniju, nevis pretnostatījumu.⁹⁶

3.6.12. Gan Latvijas Republika, gan Krievijas Federācija robežlīguma noslēgšanas dienā realizēja savu teritoriālo jurisdikciju pār visu savu teritoriju, robežlīgums nevis rada teritoriālas izmaiņas, bet delimitē robežu starp abu valstu teritorijām, veicot funkciju, kuru tam piešķir Satversmes 3. pants – nosaka robežas. Ministru kabinets uzskata, ka vienīgā juridiski korektā Satversmes 3. panta interpretācija ir, ka 2007. gada 27. marta Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par Latvijas un Krievijas valsts robežu atbilstoši Satversmes 3. pantam nosaka Latvijas Republikas robežu atbilstoši tai teritorijai, kurā saskaņā ar starptautiskajām tiesībām Latvijas Republika realizē savu teritoriālo suverenitāti.

3.6.13. Ņemot vērā iepriekšminēto un pamatojoties uz starptautisko tiesību principu *pacta sunt servanda* un 1990. gada Neatkarības deklarācijas 1. punktu, Ministru kabinets lūdz atzīt 2007. gada 27. marta Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu par atbilstošu Satversmes 3. pantam un atbilstošo pieteicēja prasījumu noraidīt.

⁹⁵ Levits E. 4. maija deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. 4. maijs. - 58. un 66. lpp.

⁹⁶ Sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 5. pkt.

IV Prasījums Satversmes tiesai

Nemot vērā iepriekš pausto, Ministru kabinets lūdz Augsti godājamo tiesu:

- 1) atzīt, ka likums „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” nav pretrunā ar Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulu un 9.punktu;
- 2) atzīt, ka 2007.gada 27.marta Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par Latvijas un Krievijas valsts robežu nav pretrunā ar Satversmes 3.pantu vai tam neatbilstošs;
- 3) noraidīt attiecīgos pieteicēju prasījumus.

Latvijas Republikas Ministru prezidents

Aigars Kalvītis